

Udskriftsdato: 22. december 2025

KEN nr 9612 af 15/08/2024 (Gældende)

Pressenævnets kendelse i sag nr. 2023-09158

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: 2023-09158

Pressenævnets kendelse i sag nr. 2023-09158

DR får ikke kritik for dokumentarudsendelse

Indsæt uddrag: ®DR bragte i maj 2023 en udsendelse i programserien ”Skyggekrigen” om Ruslands strategiske brug af desinformation. I udsendelsen indgik optagelser af en person, som havde medvirket i en radioudsendelse om krigen i Ukraine, og som borgerjournalist havde deltaget i et arrangement, som omhandlede russisk fejring af afslutningen på Anden Verdenskrig. Personen klagede til Pressenævnet blandt andet over, at DR havde anvendt optagelser og stillbilleder af ham, som han mente DR ikke havde gyldigt samtykke til at bringe. Nævnet fandt ikke grundlag for at udtale kritik. Nævnet lagde blandt andet vægt på, at DR i tilstrækkeligt omfang havde gjort personen opmærksom på, hvad udsendelsen ville angå, at udsendelsens indhold stemte overens med, hvad der var stillet personen i udsigt, og at de anvendte optagelser af personen ikke viste ham i en privat situation, men viste hans ageren som led i hans professionelle virke som borgerjournalist.

[Klager] har klaget til Pressenævnet over udsendelsen ”*Skyggekrigen: Kampen om sandheden*”, som blev bragt af DR den 3. maj 2023 på DR1 og platformen DRTV, idet han mener, at god presseskik er tilsidesat.

[Klager] har klaget navnlig over, at DR ikke har haft et gyldigt samtykke til hans medvirken.

1 Sagsfremstilling

Forud for offentliggørelsen

[Klager] skrev forud for offentliggørelsen af udsendelsen i perioden fra den 1. april 2022 til 28. april 2023 med DR via mail og sms. Pressenævnet har modtaget kopi af korrespondancen. [Klager] har endvidere været i telefonisk kontakt med DR.

Den påklagede udsendelse

DR bragte den 3. maj 2023 udsendelsen ”*Skyggekrigen: Kampen om sandheden*” på DR1 og platformen DRTV. Udsendelsen, som er tredje episode i dokumentarserien ”*Skyggekrigen*”, varer ca. 58 minutter og er fortsat tilgængelig på platformen DRTV med følgende omtale:

”Hemmelig radiokommunikation fra den russiske flåde kan måske hjælpe med at kaste lys over, hvad der skete, da Nord Stream-gasrørene blev sprængt i efteråret 2022. Samtidig begynder journalisterne at undersøge, hvem det er, der spreder russisk misinformation i Danmark, Norge, Sverige og Finland. Det leder dem på sporet af et stort netværk. ”

Af udsendelsen fremgår blandt andet følgende:

[Tidskode 10:00-12:35]

Der vises optagelser af DRs journalist [Journalist A], der skriver på en computer ved en gate i en lufthavn:

”[Journalist A]: Vi tænker måske ikke så meget over det, når vi er online, men rundt omkring i verden er der statsmedier, trollefabrikker og efterretningsstyrrede kanaler, der har til opgave at ramme os med desinformation og falske historier. ”

Der klippes til optagelser inde fra et fly, mens det letter og er i luften. Der klippes herefter til en optagelse af London set fra fugleperspektiv og til en optagelse af [Journalist A], der sidder i et tog:

”[Journalist A]: Jeg er taget til London for at møde en politisk filosof, der bruger YouTube som platform til at oplyse om den desinformation og propaganda, der udgår fra Rusland. ”

Der klippes til optagelser af [Filosoffen], politisk filosof, der står i en bygning og kigger ud ad vinduet:

”[Filosoffen]: My name is [Filosoffen]. I am a political philosopher based in London. Originally born in the Soviet Union. The point of Russian disinformation, Russian propaganda, is not to give us an alternative picture of reality and persuade us, but to destabilize our perception of reality and make us doubt whether anything is real. Soviet propaganda was always about alternate reality. ”

Der klippes til ældre optagelser i sort/hvid af en gruppe af mennesker, der går i flok med flag:

”[Filosoffen]: Soviet propaganda said: This is a story about the world and human history and it’s correct. Please believe it. What has happened, I think, since the collapse of the Soviet Union is that Russian propaganda took a much more postmodern shape. It was based not on convincing you that something was true, but making you doubt that anything at all was true. ”

Der klippes til optagelser fra en by, hvor der ses biler og mennesker, der passerer trafikken, og der filmes på et skilt, hvor en ung mand i militæruniform står foran et russisk flag, og hvor der står skrift på russisk. Herefter klippes tilbage til [Filosoffen]:

”[Filosoffen]: It is a post-truth propaganda, which is not interested in even you believing that it’s telling you the truth. It is interested in you giving up on the idea of you can discover what is true about the issues that really matter. ”

Der klippes til ældre optagelser af Vladimir Putin, der taler på et stadion fyldt af mennesker. På skærmen står ”MOSKVA 2023”:

”[Filosoffen]: The aim of Russia’s spread of disinformation is to get western citizens to loose trust in their political institutions. And to get western citizens to question whether their political institutions are legitimate. And whether they are even worth keeping. ”

[Tidskode 12:36-15:11]

Der vises optagelser af [Klager], der står ved en mur til Bispebjerg Kirkegård og er ved at sætte et kamera op. Herefter vises klip af [Klager], der går mod en gruppe mennesker, som han hilser på:

”[Klager]: Goddag, goddag.

[Talspersonen]: Længe siden du. Hej. ”

En mand og [Klager] giver hinanden hånden, hvorefter [Talspersonen], som er talsperson for [Gruppen], og [Klager] krammer hinanden. Der vises optagelser af gruppen af personer, der er mødt op. Nogle af personerne har taget blomster med. En mand stiller sig op og holder en tale på russisk. På skærmen står ”9. MAJ 2022, RUSSISK FEJRING AF AFSLUTNING PÅ 2. VERDENSKRIG”. Der filmes på manden, der holdt en tale, som synger. Herefter filmes på nogle af de personer, der er mødt op, hvoraf nogle af dem står med indrammede portrætbilleder og blomster. Herefter filmes på tre kvinder, som står og synger. Der vises optagelser af [Klager], som filmer begivenheden:

”[Klager]: Ja, jeg tænkte på, at jeg ville sætte interviewet op, og så vil jeg gøre det ovre ved [[Klager] peger i en retning]

[Talspersonen]: Ja, ja.

[Klager]: Og det bliver bare sådan ganske kort. Du har set nogen af de der update, jeg har lavet.

[Talspersonen]: Ja, ja.

[Klager]: Kan du ikke først lige fortælle dit navn, inden vi går i gang?

[Talspersonen]: Mit navn er [Talspersonen].

[Klager]: Hvor meget politik er der i det her arrangement i forhold til den nuværende situation?

[Talspersonen]: Vi holder os væk fra politik. Det er ikke det, det handler om i dag. Det handler om alle de menneskeliv, der blev ofret i Anden Verdenskrig for bekæmpelse af nazisme og fascisme. ”

Der klippes til optagelser af et interview med [Kilde A], som er chefkonsulent i EU's fælles udenrigstjeneste. Der vises herefter klip af ældre optagelser fra Berlin i 1945, hvorefter der klippes tilbage til interviewet med [Kilde A]:

”[Kilde A]: Enhver, der har boet og arbejdet eller omgåedes russere, så ved man selvfølgelig, at det man kalder Anden Verdenskrig eller Den Store Fædrelandskrig, det er en mytisk fortælling. Det er i virkeligheden måske nok den eneste fortælling, der ligesom er, hvad er formålet med Putins system. Det er så at sige at holde den der moralske ”kampen mod nazismen”. Man er arvtager af Sovjetunionen. Derfor er nazibegrebet helt centralt, når man taler med russere, og når russere taler til omverdenen. ”

[Tidskode 16:00-20:06]

Der vises optagelser af et interview med [Kilde A]:

”[Kilde A]: Man bruger nazibegrebet til at så og sige stemple alle politiske modstandere, der ikke er til sinds at følge Moskva. Og man strør det her begreb neonazister eller nazister ud over alt. Putin

gør det, udenrigsminister Lavrov gør det. Alle russiske embedsfolk, statslige kanaler. Nazisme, det har fuldstændig fundet vej alle steder. ”

Der klippes til optagelser af [Klager], der går på en vej og ringer på døren hos 24syv:

”*Person i dørtelefonen*: 24syv.

[*Klager*]: Ja, det er [Klager], der skal i studiet.

Person i dørtelefonen: Kom indenfor.

[*Klager*]: Tak. ”

Der vises optagelser af [Klager], som går ind i bygningen og bliver lukket ind i et radiostudie. På skærmen står ”KØBENHAVN, 7. APRIL 2022”. Det vises herefter optagelser af [Klager], som er i 24syvs radiostudie med radioværterne [Radiovært A] og [Radiovært B]:

”[*Radiovært A*]: [Klager], freelancejournalist og mediekritiker, velkommen til Krig i Europa på 24syv.

[*Klager*]: Tak skal du have.

[*Radiovært A*]: Er russerne er ved at vinde i Donbas-regionen?

[*Klager*]: Ja, absolut. Og Rusland har vundet krigen, og det er jo alle, der, altså man kan ikke se sobert på det her uden at sige, at Rusland vinder uanset hvad. Altså uanset, hvor mange civile du giver molotovcocktails og panserværnsraketter og udleverer våben til, så kommer det ikke til at ændre noget. ”

Der klippes til optagelser af et interview med [Kilde A], og der vises dækbilleder fra Butja, Ukraine den 3. april 2022:

”[*Kilde A*]: Butja det var sådan et at de første og meget, meget markante eksempler. Og derfor blev Butja nord for Kyiv sådan indbegrebet af russiske styrker ind, overgreb, blev tvunget væk igen. Så brugte man meget store ressourcer fra russisk side på at udspy desinformation. Det, der var foregået i Butja, det havde intet med overgreb at gøre. De lig, der blev fundet, da russiske styrker trak sig tilbage, det var simpelthen bare filmskuespillere, der hurtigt var blevet placeret på gaden. Og man kunne se, de bevægede armen, når kamerafolkene kørte forbi. Og der var i virkeligheden tale om en snedig, manipulerende operation iværksat fra Kyiv. Og hvis man kan forurene informationslandskabet og sige: Arh, der var da noget om det, og var det ikke bare skuespillere, der var sminket og lagt der som lig der. Og bare at plante den der diskussion, den er så forurenende. ”

Der klippes herefter tilbage til [Klager], der er i 24syvs radiostudie:

”[*Radiovært A*]: Har russiske soldater begået drab på civile og voldtaget kvinder i Butja?

[*Klager*]: Altså, man kan jo ikke udelukke noget som helst, men de såkaldte, den der retssag, der har kørt i medierne og fra ukrainsk...

[*Radiovært A*]: [Afbryder] Hvad tror du?

[Klager]: Nej, ej men det tror jeg ikke. Men selvfølgelig vil jeg sige, selvfølgelig er civile blevet slået ihjel, og selvfølgelig er der blevet begået overgreb i krig, fordi at...

[Radiovært A]: [Afbryder] Af russiske soldater?

[Klager]: Nej, altså den der historie, vi får, den tror jeg overhovedet ikke på. Og der er jo alle mulige problemer med den, fordi Rusland forlod Butja den 30. marts. Og så er det fire dage efter, at vi hører om de her lig. Men...

[Radiovært A]: [Afbryder] Hvem gjorde det?

[Klager]: Årh, jeg ved ikke, om jeg skal sidde og sige sådan noget. Men de første, der rykkede ind efter russerne, var Azovpoliti eller Azovbataljonen. De lig, vi ser, de er bagbundet med hvide klæder, og de hvide klæder, det var sådan nogen som man bruger, som russerne beder om, at man sætter på armen for at vise, at man ikke er kombattant. ”

Der klippes til en sort skærm med følgende tekst:

”FN’s menneskerettighedsråd har undersøgt drabene på civile i Butja og konkluderet, at det var russiske soldater, der stod bag. ”

Der klippes til optagelser fra et overvågningskamera af en bevæbnet gruppe soldater, der går på en vej. Ved siden af dem kører et militært køretøj. Til sidst i optagelsen er der en soldat, der forsøger at slukke kameraet ved at ødelægge det med sit våben. På skærmen står ”Channel 3”, ”2022 03 03 14 [sampt sekunder, der tæller op fra 45, Pressenævnet]” og ”RUSSISKE TROPPER, BUTJA”.

Der klippes videre til yderligere optagelser fra overvågningskameraet af en gruppe personer, der løber over en vej på en række med dukkede hoveder. Bag dem løber en person i militæruniform med et våben peget i retningen af personerne på rækken. Der klippes til optagelser, der viser hænderne på en person, der er bundet sammen bag på ryggen med et reb. Herefter klippes til optagelser, der viser fødderne på en person, der er bundet sammen med et reb. Der klippes yderligere til optagelser, der viser en person, der har ansigtet i hænderne, som ryster.

Der klippes til optagelser af [Klager], der er i 24syvs radiostudie:

”[Radiovært A]: Er det ukrainerne, der har gjort det?

[Klager]: Jamen altså det, jeg skal jo heller ikke dømme, men det ser sådan ud.

[Der filmes på radiovært [Radiovært B], som også er i studiet]

[Radiovært B]: [Klager], freelancejournalist og mediekritiker, tak fordi du var med her i Krig i Europa her til morgen. ”

[Tidskode 20:10-22:48]

Der vises optagelser af [Journalist A], der arbejder på en computer. Der zoomes ind på computerskærmen, så det kan ses, hvilken internetside hun er inde på. Internetsiden ”EUvsDisinfo” vises. Der filmes herefter

på DRs journalist [Journalist B], der sidder bag [Journalist A], og som også arbejder på en computer. Der klippes til optagelser af [Journalist A], som bliver interviewet:

”[Journalist A]: Vi har fået adgang til et program, som blandt andet efterretningstjenester og politi bruger til at kortlægge netværk og til at afdække deres infrastruktur. ”

Der klippes tilbage til [Journalist A] og [Journalist B], der sidder og arbejder på en computer. Der filmes på computerskærmen, som de arbejder ved:

”[Journalist B]: Og ideen er, at vi for eksempel laver en person her, en ”entity”, der hedder [Klager], som er en af de her personer, vi har, allerede har fulgt lidt, som er dansker og kalder sig selv borgerjournalist, har nogle medier, deltager i medier, og kan vi se, meget, meget tydeligt, spreder russisk desinformation ret systematisk. Han har for eksempel en hjemmeside ved vi. Så kan man lave et domain heroppe. Han har [Hjemmesiden]. Så tager vi hans hjemmeside, og så ser vi, hvor ligger det, den hjemmeside henne. Hvor er den hostet henne. Den er hostet på noget, der hedder [Hostingselskabet]. Det er altså en dansk hjemmeside, det her, på dansk, men den er hostet på et eller andet, der hedder noget med Rusland. Så kan man så søge, du ved, skal vi prøve at ”resolve” det til en IP-adresse. En IP-adresse det er jo det, hvor at alle hjemmesider går igennem en IP-adresse. Og så kan man så se, hvor ligger den her IP-adresse. Og så kan du altså se tre af IP-adresserne. De kører på Russia. Jeg har så været inde på den hjemmeside, som hedder [Hostingselskabet], som hans hjemmeside har hostet, og man kan så kun betale med rubler og alt er på russisk. ”

Der klippes til en optagelse, hvor der på skærmen står russisk tekst og ”NOVOROSSIATV. COM”. Der klippes til optagelser fra en internetside, hvor [Klager] giver et interview. Værten [Værten], som [Klager] interviews af, filmes også. På skærmen står russisk tekst og ””SANDHEDENS VEJ”, NOVORUSSIYA TV - AUGUST 2016”:

”[Journalist B], speak voiceover: Vi kan også se, at han for eksempel har optrådt på pro-russisk tv.

[Klager]: When I saw the news about the war, I was afraid that...

[Der er herefter i optagelsen indsat en synkroniseret oversættelse af [Klager]s stemme til russisk]

[Klager] (på engelsk med dansk undertekstning): ...Donbas blev regeret af krigsherrer og forbrydere efter krigen. Men af alle dem, jeg har talt med, var der kun én, der ville tilbage til Ukraine. Det lader til, at administrationen gør et stort og godt stykke arbejde. Så jeg håber virkelig for jer, at I kan fortælle den her proces. Jeg ønsker jer held og lykke.

[Værten] (på russisk med dansk undertekstning): Tak til vores gæst. I har set en direkte udsendelse af ”Sandhedens vej”. Jeg hedder [Værten]. Dagens gæst var [Klager] fra Danmark. ”

[Tidskode 25:28-27:26]

Der vises optagelser af [Journalist A] og [Journalist B], der arbejder på en computer:

”[Journalist A]: Det vi har gjort, det er, vi har siddet i lang tid og kortlagt spredningen af russisk desinformation på sociale medier, og der har vi udpeget nogen bestemte personer, som er meget aktive både i spredningen, men også i forhold til afholdelse af demonstrationer.

[Journalist A], speak voiceover, mens der vises optagelser fra en demonstration på Slotspladsen foran Christiansborg Slot: Og nu har vi fundet en demonstration, der bare slår ud på alle parametre som noget, hvor de her personer kunne tænkes at møde op. Så håbet er lidt, at vi nu kan komme ind og se de her påvirkningsnetværk manifestere sig ude i den virkelige verden. ”

Der vises optagelser af [Journalist A] og DRs journalist [Journalist C], der kører i en bil. De stopper bilen og kigger på nogle billeder, som [Journalist A] sidder med i bilen. Enkelte af billederne er slørede. [Journalist C] peger på et billede af [Person A]:

”[Journalist C]: [Person A] der, han er i gang med at sprede teorien om, at eksplosionerne ude i Østersøen, at det er USA, der står bag, og det er ”false flag”.

[Journalist A]: Det gør de alle sammen. ”

Der klippes til optagelser af [Journalist A], der går mod demonstrationen på Slotspladsen foran Christiansborg Slot. Der filmes på [Person B] fra [Partiet], der taler ind i en mikrofon:

”[Person B]: Og det er lige meget, hvad du siger. Det er lige meget, hvad du siger i forhold til de der, ja, det der gasrør, som nu er blevet sprunget i luften og lækker alt sådan nogen ting der. Det er lige meget, hvad du kommer med af argumenter. Så er det Putin. Det er lige meget, hvad du kommer med. Så er det Putin. Jamen har du hørt, at faktisk USA og så videre, at de gik meget, altså Nordstrøm, de hader det, de hader det. Og Joe Biden har faktisk stået og sagt på et pressemøde, at lige meget hvad, så skulle de nok få bugt med de der rør. Nej, det er Putin. Hvorfor finder befolkningen sig i at blive løjet for. Tak skal I have.

[Demonstranterne giver [Person B] et bifald]

En mand, der taler ind i mikrofonen: Tak til [Person B]. Giv ham en rigtig stor hånd. ”

Der filmes på et af skiltene til demonstrationen. Af skiltet fremgår teksten ”Nord Stream + The Great Man Made River = Nato. Stop Bombing Civilian Infrastructure! ”. Der filmes på endnu et skilt, og på den demonstrant, som holder skiltet. Af skiltet fremgår teksten ”>Operation Nord Stream - a false flag by ?? ”.

”Demonstrant: Det er USA, det der [griner]. Det kan ikke være andre. ”

Der vises herefter optagelser af [Klager], som ses holde kameraudstyr, og som giver den pågældende demonstrant et kram.

[Tidskode 30:33-31:05]

Der vises optagelser af et interview med [Kilde B], som er militæranalytiker på Forsvarsakademiet:

”[Kilde B]: Når man ser på folk, der indgår i de her netværk, så er det jo vigtigt at have sig for øje, at de her mennesker ikke nødvendigvis ser sig selv om frivillige talerør for Kreml. De kan typisk have oplevelsen af, at de selv kritisk og reflekteret har tilegnet sig denne her information, som de så nu distribuerer på forskellig vis. Og det siger noget om, hvordan russisk propaganda også virker. Netop ved,

at man ikke nødvendigvis behøver at fodre folk med prokremlske budskaber, men man kan få dem til selv at opsøge dem. ”

[Tidskode 44:54-46:40]

Der vises optagelser af [Journalist A] og [Journalist B], der arbejder på en computer:

”[*Journalist B*]: Vi har kortlagt et netværk af 152 personer i Norden, der systematisk har spredt desinformation, der enten er skabt af eller forstærket af russiske medier.

[Der vises en computerskærm, hvor det meste af teksten er sløret, således at det kun kan ses, at der står ”[KLAGER]”]

[*Journalist B*], *fortsat*: Der er sådan et Facebook-opslag her, som du lige kan se. Det her er, hvor han er inde i radio 24syv. Du kan se, om du kan høre det.

[Der filmes på computerskærmen, hvor et klip af [Klager], der giver et interview til 24syv, vises. På skærmen står ”[KLAGER], BORGERJOURNALIST, I RADIO 24SYV - MARTS 2022”]

[*Klager*]: Problemet er jo, at de tilbageværende ukrainske styrker, at det er nationalist-styrker eller nazister, som vi vil kalde det. Og det er nogen, der ikke vil overgive sig. Og hvis de vil overgive sig, eller hvis de havde ladet civile komme ud, så er det klart, så havde det ikke været så slemt, som det er. ”

Der klippes til optagelser fra en demonstration på Slotspladsen foran Christiansborg Slot. Der filmes på demonstranten [Person A], som taler ind i en mikrofon og holder et skilt:

”[*Person A*]: USA kunne da aldrig finde på at bombe en infrastruktur til 10 milliarder. Okay. ”

Der klippes til optagelser af [Journalist B] og [Journalist A], der arbejder på en computer:

”[*Journalist B*]: I netværket finder vi personer helt fra den yderste højrefløj til fredsbevægelser på den yderste venstrefløj. Vi ser også i netværket, at der er forbindelser til personer, der er knyttet til for eksempel russiske medier, organisationer og i nogle tilfælde de russiske efterretningstjenester. Ét eksempel på en forbindelse i netværket er, at [Klager] har deltaget på [Person C]s YouTube-kanal. ”

Der klippes til optagelser fra [Person C]s YouTube-kanal, hvor [Person C] interviewer [Klager]. På skærmen står ”[PERSON C] PRESS, YOUTUBE - 2017”:

”[*Person C*]: This is [Forskningscentret]. My name is [Person C] and we have a very interesting guest from Denmark.

[Der filmes på [Klager]]

[*Person C*]: The investigate journalist [Klager]. Welcome to our program, [Klager].

[*Klager*]: Thank you.

[*Person C*]: Thank you very much for coming. We are talking about censorship in the European Union. ”

[Tidskode 46:41-47:29]

Der vises optagelser af et interview med [Kilde C], spionagechef ved PET:

”[Kilde C]: Påvirkningsvirksomhed udgør altid en eller anden form for trussel mod et demokratisk samfund som det danske. Det er vigtigt at sige dog, at PET er ikke et tankepoliti. Vi går ikke og patruljerer, hvad for nogle politiske holdninger, folk har. Der, hvor vi sætter grænsen, det er, hvis man er vidende om, at man ligesom viderebringer nogle budskaber, som en fremmed efterretningstjeneste har skabt for at skabe polarisering og konflikter og splid i det danske samfund. Det er det, vi fokuserer på i PET. Og ja, vores vurdering er, at hvis det lykkedes en fremmed efterretningstjeneste at puste til noget politisk splid og skabe nogle nye skillelinjer i det danske samfund eller måske få de danske, forskellige grupper af danske borgere, til at komme i konflikt med hinanden, så udgør det en trussel mod Danmark.”

[Tidskode 56:14-56:27]

Der vises en sort skærm, hvor der står følgende tekst:

”Den danske borgerjournalist [Klager] ønsker ikke at stille op til interview om sine udtalelser. Han skriver, at han ikke ønsker at indgå i en dokumentar, som han mener, er en bagvaskelse af ham for underholdningens skyld. Han har ikke ønsket at uddybe, hvorfor han mener, at det ser ud til at være ukrainerne, der står bag massakren i Butja.”

Øvrig omtale

DR bragte i perioden fra den 8. maj 2023 til 17. maj 2023 en række artikler, radio- og nyhedsindslag på forskellige DR-platforme med omtale af programserien ”Skyggekrigen”.

[Klager] klagede den 9. maj 2023 til DRs Lytternes og seernes redaktør over udsendelsen ”Skyggekrigen: Kampen om sandheden”, som oversendte klagen til DR Nyheders redaktion. Redaktionen afviste den 25. maj 2023 klagen.

Den 1. juni 2023 klagede [Klager] over redaktionens afvisning til DRs Lytternes og seernes redaktør, hvor han udvidede sin klage til også at omfatte en række artikler og radioindslag.

Ved mail af 2. juni 2023 til [Klager] oplyste DRs Lytternes og seernes redaktør, at han ville gennemgå klagen og stille sin indstilling og konklusion til DRs generaldirektør, der ville tage stilling til, om hun er enig. DRs Lytternes og seernes redaktør anmodede [Klager] om at uddybe sine supplerende klagepunkter og oplyste, at DRs Lytternes og seernes redaktør i første omgang ville behandle [Klager]s klage over redaktionens afvisning, men at det i forhold til klagen over det yderligere indhold ville være DR, der i første instans skulle svare på kritikken, når [Klager] havde uddybet dette, før DRs Lytternes og seernes redaktør eventuelt ville forholde sig til DRs svar.

Den 30. juni 2023 uddybede [Klager] over for DRs Lytternes og seernes redaktør sine klagepunkter vedrørende yderligere indhold fra DR, som oversendte klagen til DR Nyheders redaktion. Redaktionen afviste den 12. juli 2023 klagen.

På baggrund af DRs Lytternes og seernes redaktørs gennemgang af klagen sendte DRs generaldirektør den 11. august 2023 et endelig svar til [Klager]. Det fremgik af svaret, at det var DRs generaldirektørs konklusion, at udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"* samlet set overholder DRs etiske retningslinjer.

[Klager]s klage er sendt via mail til Pressenævnet den 3. november 2023, som er modtaget i Pressenævnet den 5. november 2023.

2 Parternes synspunkter

2.1 [Klager]s synspunkter

Klagefrist

[Klager] har anført, at han klager over samtlige udsendelser om *"Skyggekrigen"*, idet der er tale om én kampagne indeholdende de samme beskyldninger mod ham.

I den forbindelse har [Klager] henvist til, at det fremgår af mails fra DR, at der er tale om én kampagne. I mail af 15. marts 2023 fremgår følgende:

"Vi planlægger at udsende vores dokumentarserie og nyhedsdækning i hele Norden senere på foråret. Vores research kortlægger, hvordan over 200 personer i Norden systematisk spreder det, som eksperter omtaler som russisk desinformation. "

I mail af 16. maj 2023, forinden massiv nyhedsdækning den efterfølgende dag, fremgår:

"Jeg har modtaget din klage til DRs Lytternes og seernes redaktør [DRs Lytternes og Seernes redaktør] til besvarelse, sådan som du allerede er blevet oplyst. "

DRs dækning har været så massiv, at [Klager] ikke har haft mulighed for at identificere samtlige udgivelser med krænkende indhold. For eksempel bragte Radioavisen den 17. maj 2023 omtale af [Klager], som refereres af DR i andre udgivelser. Radioavisen er ikke tilgængelig på Infomedia/Mediestream.

Som klager kan [Klager] således ikke forventes egenhændigt at identificere hver enkelt udgivelse i en kampagne af det massive omfang, der er tale om, og indgive selvstændige klager over hver eneste udsendelse. I samtlige TV Avisen-udsendelser bragt den 17. maj 2023 blev han eksempelvis omtalt med forskellige variationer. DR har endvidere selv i DRs svar til Pressenævnet oplyst, at [Klager] klagede til DRs Lytternes og seernes redaktør den 9. maj 2023 og fik svar fra redaktionschef [Redaktionschefen] den 25. maj 2023, hvorfor det synes kafkask, at han skulle klage over det samme indhold under en verserende klagesag.

Det fremgår af svar fra DRs generaldirektør af 11. august 2023, at hun har tilsidesat DRs Lytternes og seernes redaktørs vurdering og svarede alene på *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"*. DR har dog nægtet at udlevere DRs Lytternes og seernes redaktørs vurdering, hvorfor det påhviler DR at dokumentere, at DRs Lytternes og seernes redaktør ikke har vurderet samtlige udsendelser, før en afvisning af klagen

over disse produktioner kan komme i betragtning. Hvis DRs Lytternes og seernes redaktør har forholdt sig til disse udgivelser, er de åbenlyst omfattet.

Såfremt Pressenævnet afviser at behandle klagen over disse udgivelser selvstændigt, kan de indgå i kendelsen over udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"*.

[Klager] har bemærket, at DR i svar til Pressenævnet har brugt oplysninger fra programserien *"Skyggekrigen"* til trods for, at disse oplysninger ikke indgår i programserien.

Samtykke til medvirken

[Klager] har anført, at DR har anvendt optagelser og stillbilleder af ham, som DR ikke har gyldigt samtykke til.

I *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"* indgår optagelser, hvor [Klager] besøger og bliver interviewet af 24syv, samt optagelser, hvor han foretager en videoproduktion på Bispebjerg Kirkegård i anledning af mindehøjtidelighed for sejren over nazismen.

DRs journalist [Journalist C] kontaktede [Klager] den 1. april 2022, der blev fulgt op af en telefonsamtale af 30 minutters varighed. Efterfølgende blev der afholdt et møde på en café på Vesterbro med DR-journalisterne [Journalist C] og [Journalist D]. [Klager] blev oprindeligt præsenteret for et oplæg om en dokumentar, der handlede om ham selv og hans virke.

I såvel telefonsamtale som på mødet gjorde [Klager] sine præmisser for at deltage klare, hvilket blandt andet indebar, at hans privatliv skulle holdes udenfor, en værdig dækning, og at han eksplicit ikke ville sammenklippes med "eksperter" eller andre, der er et beskidt kneb, som DR anvender for at miskreditere medvirkende. Al kritik skulle forelægges for [Klager] og dokumenteres med klar afsender, således den kunne besvares. Der var aldrig tale om en serie eller et samarbejde mellem DR og andre statslige tv-kanaler.

Disse betingelser blev accepteret, hvorefter [Klager] inviterede DR med til optagelserne i 24syv, på Bispebjerg Kirkegård og andre optagelser, der imidlertid er irrelevante for klagen. Som det fremgår af mailkorrespondancen, skrev [Journalist C] til [Klager] den 30. maj 2022, at DR ville lave en ny dokumentar, som [Klager] ikke havde indvilget i. [Klager] afviste øjeblikkeligt samme dag at medvirke i denne, da han allerede på tidspunktet kunne konstatere, at det var imod det aftalte.

Det fremgår af DRs artikel *"Holdet bag 'Skyggekrigen': 'Virkeligheden er vildere, end vores fantasi forestillede sig'"* bragt den 26. april 2023 på dr.dk, at DR allerede i april 2022 havde møder med de øvrige kanaler, hvorfor optagelserne på Bispebjerg Kirkegård den 9. maj 2022 under alle omstændigheder blev foretaget på falske præmisser. Det fremgår også af artiklen, at "Det første møde mellem de undersøgende journalister fra de nordiske public service-stationer finder sted i Göteborg i april 2022." Dermed skulle [Klager] have været informeret om ændringen forinden optagelserne den 9. maj 2022 på Bispebjerg Kirkegård, hvorved han så aldrig havde inviteret DR, hvilket er åbenlyst fra den fremlagte korrespondance.

Næroptagelserne af [Klager] er en krænkelse, der giver seerne det falske indtryk, at han medvirker i skyggekrigen. [Klager] tillod optagelserne, fordi de skulle bruges som dækbilleder til en anden udsendelse. I første optagelse på 24syv talte [Klager] flere gange til kameraet om emner, som han senere ville kunne konfronteres med. På Bispebjerg Kirkegård var der ingen interesse for det, hvilket [Klager] fandt mistænksomt.

Optagelserne dokumenterer intet i offentlighedens interesse. Optagelserne har alene høj ”production value” for DR. Uden optagelserne ville hele segmentet/fortællingen om [Klager] kollapse i programserien, da det simpelthen er uinteressant og intet dokumenterer. DR kunne således have anvendt lovlige optagelser til det samme.

For så vidt angår 24syv-optagelserne kunne DR have anvendt 24syvs egne optagelser, enten som lyd- eller billedoptagelser. For så vidt angår optagelserne på Bispebjerg Kirkegård kunne DR (med rettighedsaftale) have anvendt den optagelse, som [Klager] rent faktisk selv foretog og redigerede, og som er tilgængelig på [Mediet]. Der er ikke tale om et tilbagekaldt samtykke, fordi DR har valgt at lave en anden dokumentar end den aftalte og dermed aldrig har haft et samtykke, men i stedet har brudt en klar aftale. DR har været i ond tro om disse optagelser i over et år før udgivelsen.

DR har ikke i klagebesvarelsen forholdt sig til de knap 30 minutters telefonsamtale med [Journalist C] eller det efterfølgende møde den 4. april 2022, hvor aftalen blev indgået. [Klager] har forinden udgivelsen henvist DR til tidligere kendelser fra Pressenævnet, der udløste kritik på grund af manglende samtykke. [Klager] har henvist til Pressenævnets kendelser i sag nr. 2019-80-0243 (intet samtykke i foreliggende form), sag nr. 2018-80-0117 (anden sammenhæng end samtykket til) og sag nr. 17-70-01126 (ikke tilstrækkelig information til samtykke). Disse kan synes som bagateller i forhold til DRs misbrug i nærværende sag.

Som det fremgår af DRs svar til Pressenævnet, findes der alene en mail fra [Journalist C] af 1. april 2022. Det følger af de presseetiske regler, at det er DR, der skal sikre sig et informeret samtykke. Aftaler indgået telefonisk og på møde den 4. april 2022 har DR end ikke forsøgt at redegøre for, og Pressenævnet kan derfor lægge til grund, at [Klager]s medvirken alene skete under aftalte præmisser, der blev brudt. [Klager] havde forud for optagelserne oplyst sine præmisser klart og tydeligt, ligesom han klart og tydeligt har informeret om dette igen den 1. juni 2022:

”Du har ændret præmis, vinkel og format. Det er ikke længere den produktion jeg indvilgede i at medvirke i, men en ramme med klassiske stereotyper, jeg kender alt for godt, lavet til at være populær holdningsskabelse/bekræftelse. Og det er ikke længere dig, der er ansvarlig for den endelige produktion men et sam[men]surium af statslige tv-kanaler og du har tilmed selv valgt side, så det er noget helt andet, end de præmisser jeg gik ind på. Jeg er ude af projektet, der aldrig kommer til at repræsentere mig eller mine synspunkter legitimt.

Jeg vil muligvis give en kommentar i dét omfang der er konkret kritik af mig, men under forudsætning af det forinden gives fuld indsigt i hvem der fremsætter kritikken, hvad kritikken er og dokumentationen for den. Hvis det bliver aktuelt, så må du kontakte mig, men ellers forventer jeg at se serien uden mig selv.”

DR havde altså mere end 10 måneder til at forelægge [Klager] konkret kritik, men har alene forsøgt at afpresse ham til et redigeret tv-interview med det åbenlyse formål at miskreditere ham yderligere og få legitimitet til 24syv- og Bispebjerg Kirkegård-optagelserne.

DR har oplyst, at ”på tidspunktet for DRs indledende kontakt til [Klager] var der tale om et rent DR-projekt, og at [Klager] så tidligt som muligt blev oplyst om, at programserien tegner til at blive en samproduktion”. Dette blev oplyst [Klager] den 30. maj 2022, hvorefter han trak sig fra projektet, fordi format, præmis og vinkel havde ændret sig, og det dermed ville være en anden udsendelse end den, han havde indvilget i.

DR har endvidere anført, at ”de fire broadcastere har hver især bidraget ligeligt med chefansvar, redaktørroller og journalister. Beslutninger om research, indhold og etik er blevet truffet i fællesskab.” Dermed synes det endnu mere åbenlyst, at der aldrig kan have været et informeret samtykke, når tre fjerdedele af de redaktionelle beslutninger træffes af nogen, som [Klager] aldrig har givet noget samtykke til eller ville samarbejde med.

Korrekt information og forelæggelse

[Klager] har anført, at DR ikke har forelagt ham konkret kritik, og i det omfang, DR har forelagt, er hans svar blevet ignoreret. [Klager]s svar ville øjeblikkeligt demonstrere den fortælling, som DR bruger i udsendelsen.

- Hosting af hjemmeside i Rusland

[Klager] har anført, at det ikke fremgår af udsendelsen, at årsagen til, at hans hjemmeside [Hjemmesiden] er hostet i Rusland af [Hostingselskabet], er for at beskytte hans ytringsfrihed.

I den forbindelse har [Klager] oplyst, at han den 16. marts 2023 oplyste dette til DR, herunder at han allerede i 2019 kommenterede på årsagen hertil. Denne hosting koster endvidere en tredjedel af dansk hosting.

I udsendelsen anvendte DR software, der bruges af efterretningstjenester til at optræfle netværk, og til stor ”overraskelse” opdagede DR, at [Klager]s hjemmeside er hostet i Rusland, hvor man ”kun kan betale med rubler”, som lyder inkriminerende for seerne. [Klager] har bemærket, at der på danske sider typisk opgives priser i DKK og på amerikanske i USD. Derudover behøver man ikke efterretningssoftware for at finde ud af, hvor en hjemmeside er hostet, idet man blot kan foretage en Google-søgning. DR har således kriminaliseret og afsløret noget, som DR kendte svaret på i forvejen og var/er offentlig kendt.

Som det er dokumenteret, så krævede DR et tv-interview, som DR kunne redigere til udsendelsen, om [Klager]s hosting i Rusland. I udsendelsen fremstilles det som en ”afsløring”, til trods for, at [Klager] netop selv har kommenteret offentligt på dette i 2019. DR vil dog vildlede seerne til at tro, at DR har opdaget det ved hjælp af et spionprogram.

Såfremt DR ville have et bedre svar fra [Klager], kunne DR have spurgt om dette. Hjemmesiden [Hjemmesiden] kom i stand, fordi først samtlige kommentarer på [Klager]s blogindlæg på Kommunikationsforum blev slettet. Senere blev samtlige blogindlæg ligeledes slettet. Denne information (om sletning) har stået på en hel række indlæg, som er flyttet til [Klager]s egen hjemmeside og således været kendt af DR. Det eneste tilbageværende indhold på Kommunikationsforum er artiklen ”*EU tilbageviser propaganda med objektiv sandhed*” fra 26. oktober 2016 om East StratCom og den kommende censur, herunder forudsigelsen af Medieansvarsudvalget under [Formanden], der nu forventes at blive lov.

- Likvideringer i Butja

[Klager] har anført, at DR alene har vist et udvalgt klip fra hans interview i 24syv den 7. april 2022 for at manipulere seerne.

I den forbindelse har [Klager] henvist til, at det fremgår af det faktiske interview, som er længere, at han tager en række forbehold, og hans grundlæggende budskab er, at der skal være en international uvildig undersøgelse i regi af FN's Sikkerhedsråd. Denne undersøgelse kom aldrig. DR har i stedet anvendt en "konklusion" fra FN's Menneskerettighedsråd to måneder senere som postulat for, hvad "sandheden er" om likvideringerne i Butja.

[Klager] skrev den 16. marts 2023 til DR, at han "glæder sig til at se afdækning af identiteten på de dræbte i Butja", udover han kritiserede den manglende internationale undersøgelse. Hvad der sikkert vil overraske mange danskere, herunder Pressenævnet, er, at identiteten på de dræbte, der fandtes efter russernes tilbagetrækning, er hemmelig.

DRs fremstilling af [Klager]s analyse er således manipulerende, og DR bragte intet af det, som han rent faktisk svarede. Som det fremgår af [Klager]s mail af 17. marts 2023, gennemskuede han den stråmand, som DR ønskede at anvende – at [Klager] påstod, det var skuespillere – hvilket bekræftes af, at det er den historie, som [Kilde A] fortæller i udsendelsen. Altså et "setup", hvor DR forsøger at få påstået legitimitet til at tillægge [Klager] holdninger.

DRs Lytternes og seernes redaktør skrev følgende om DRs eget pressebesøg i sin 1. halvårsrapport fra 2022:

"Der var tale om en iscenesat pressefremvisning fra Ukraines side for at ændre det internationale samfunds opfattelse og øge støtten til Ukraine. Men bør i den situation også være pressens opgave at forholde sig kritisk også til virkemidlerne og iscenesættelsen."

DR kan ikke redegøre for, hvem der blev likvideret i Butja, fordi identiteten er hemmelig. Rusland anmodede om en uvildig undersøgelse i regi af FN's Sikkerhedsråd, som Storbritannien nedlagde veto imod. Der var forinden indgået en fredsaftale i Istanbul, og det var af den årsag, russerne trak sig ud af Butja. Dermed er det fuldstændig legitimt at betvivle DRs påståede sandhed, som DR ikke selv hævder at kunne bevise, men har hørt fra nogle eksperter.

[Klager] har endvidere anført, at DR har foretaget en manipuleret redigering af optagelserne fra hans interview i 24syv, således at radioværten [Radiovært B] viser et skeptisk blik, og radioværterne herefter afslutter interviewet.

I udsendelsen klippes optagelser af [Klager], hvor DR viser radioværten [Radiovært B] se overrasket ud, for derefter at klippe til slutningen af interviewet. DR har således manipuleret, idet DR har indklippet afslutningen inden følgende dialog:

"Vært: Er det ukrainere, der har begået de civile drab og foretaget voldtægterne i blandt andet Butja?"

[Klager]: Ja, nu ved jeg så ikke noget med voldtægter [en falsk historie, red]. Altså, det vi jo kan forholde os til, det er, at der er nogle lig, der ligger på gaden og rundt omkring.

Vært: Men er det et inside job? Det er ukrainsk?

[Klager]: Jamen, altså, jeg vil jo helst ikke være lige så dårlig som danske medier til bare lige at pege og sige det er den her... Jeg ville jo gerne have... Jeg synes jo, at nu både Rusland og Kina, de siger jo 'Lad os da få en international undersøgelse i FN og det er der så NATO-lande som Storbritannien, der modsætter sig, så.

[Herefter diskussion om kort, tabstal og andet før afslutning på interviewet]"

Det er [Klager]s holdning, at der bør være en international undersøgelse i regi af FN's Sikkerhedsråd, frem for den vurdering fra FN's Menneskerettighedsråd, som Rusland blev smidt ud af samme dag.

DR har således manipuleret med klipningen af interviewet, og DR viser tilmed billeder af likviderede civile i sammenhæng med [Klager]s udtalelser, som er krænkende.

Det er [Klager]s opfattelse, at DR har været i ond tro ved at udelade [Lektor A]s tweet, som DR har været vidende om:

"Det er ærgerligt, at fortællingen om, at Ukraine var klar til en aftale med Rusland i april, men det blev frarådet af Boris Johnson, bliver ved med at cirkulere.

Efter Butja var Ukraine ikke indstillet på at forhandle. Og hvorfor skulle Ukraine fortsat acceptere Donbas og Krim?"

Adskillige ukrainske kilder, herunder [Person D], der endda var med til fredsforhandlingerne, har bekræftet, at der var opnået en fredsaftale og spekulerer i netop Boris Johnsons rolle for at holde krigen i gang. [Klager] har henvist til artiklen *"Peace in Ukraine has never seemed further away Zelenksyy's dream of outright victory is over"* bragt den 15. januar 2024 på unheard.com.

[Klager]s vurdering er således fuldstændig legitim, mens DR har beskyldt ham for at lyve og sprede desinformation til trods for, at DR ingen dokumentation har for det.

- *"Netværk" og "desinformation"*

[Klager] har anført, at oplysningerne om DRs kortlægning af et nordisk netværk, herunder [Klager], der spreder russisk desinformation, er krænkende for ham og savner faktisk belæg.

I den forbindelse har [Klager] henvist til, at det ikke er korrekt, at han indgår i netværk med [Person C].

[Klager] har mødt [Person C] én gang, og de har ikke kommunikeret i ca. fem år, hvorfor det er åbenlyst, at de ikke er i netværk i nogen meningsfyldt forstand. [Klager] og [Person C] "networker" ikke, de interagerer ikke, og alt er skabt af East StratComs fodring af DR.

I mail af 15. marts 2023 informerede [Journalist C] henkastet til sidst i mailen, at DR planlagde at vise arkivklip fra Novorossiia TV og med [Person C]. [Klager] blev aldrig forelagt, at DR planlagde at påstå, at [Klager] var i netværk med [Person C].

Da [Klager] på tidspunktet ikke havde haft kontakt til [Person C] i mindst fem år, så vidste han øjeblikkeligt, at det var [Person E]-historien og [Klager]s deltagelse som oplægsholder og efterfølgende interview, som DR sigtede til. [Klager] har spurgt [Person C] om, hvilken forelæggelse han har fået, og det viser sig, at han ikke har fået forelæggelse i forbindelse med omtalen. [Klager] har henvist til en mailkorrespondance med [Person C] den 26. januar 2024.

Historien og forbindelsen mellem [Klager] og [Person C] er plantet i medier af EUvsDisinfo, hvilket er veldokumenteret. EUvsDisinfo er altså den direkte årsag til, at [Klager] tilbage i 2016 tog kontakt til [Person C]. [Klager] kendte altså allerede den (eneste) historie, som DR ville strikke sammen, og som det fremgår, er det korrekt.

[Klager] har bemærket, at hans karakteristik af [Person E] i øvrigt er korrekt, mens DRs portrættering er falsk. [Person E] er dømt for narkotikahandel til at finansiere eget misbrug, der stod på i mindst et år. Historien om dette på finske Mv-lethi er stadig online og publiceret, og [Person C] er ikke dømt for den. [Person E] har ikke ”afsløret trollefabrikken i Skt. Petersborg”, det gjorde russiske journalister, men hun stillede sig op foran bygningen og forsøgte at lave interviews til Yle. På tidspunktet troede [Klager], at det var i kraft af DR/Yle-samarbejdet, at historien skulle genopstå.

DR har påstået at have kortlagt et netværk i Norden på 152 personer med forbindelse til den russiske efterretningstjeneste og stat. Intet er dokumenteret. DR har identificeret tre personer fra ”netværket”, der, udover [Klager], er [Person A] og [Person C]. DR kan ikke over for [Klager] redegøre for, hvem han påstås at være i netværk med. DR har ligeledes ikke foretaget opfølgende journalistik på andre fra netværket, til trods for, at disse og [Klager] påstås at være en trussel mod demokratiet. Der er således tale om en fabrikeret historie.

DR har i dækningen gjort alt for at ”frame” [Klager] som spredt af propaganda og russisk desinformation. Intet dokumenteres, men der henvises til ”eksperter”, hvilket for seere og læsere giver indtryk af faktuel information frem for vurderinger.

I udsendelsen opbygges et netværk ved hjælp af efterretningstjeneste-software med [Klager] som start-knude. [Klager] klippes sammen med henholdsvis udtalelser fra [Kilde A] og fra [Kilde C], PET. I en online-modereret chat, hvor DRs seere kan spørge ”eksperterne [Kilde A] og [Kilde B]”, skrev en bruger direkte, at [Klager] tydeligvis bør tiltales for landsforræderi baseret på, hvad brugeren havde set i udsendelsen. [Kilde B] henviste til en artikel på PETs hjemmeside om russisk påvirkningsvirksomhed.

I TV Avisen den 17. maj kl. 21.00 blev statsminister Mette Frederiksen spurgt om en kommentar til DRs afsløring af det nordiske påvirkningsnetværk på 152 personer, hvortil statsministeren henviste til efterretningstjenesterne. Dette er tydeligvis et stærkt krænkende postulat fra DR, der mangler enhver form for belæg.

DR har påstået, at DR fremsætter vurderinger, hvilket klart kan afvises, ligesom det heller ikke er, hvad seerne forstår. Det udtales direkte i udsendelsen, at ”vi kan se”, og det er ”meget, meget tydeligt”, at

[Klager] systematisk spreder russisk desinformation. Der tages ingen forbehold fra DR, og udsendelsen er manuskript-forfattet. Postulatet om, at [Klager] spreder russisk desinformation systematisk og indgår i et netværk, er noget, der kan føres sandhedsbevis for, såfremt det var sandt, hvorfor det ikke er en vurdering.

Fra DRs egen dækning i artiklen *"Holdet bag 'Skyggekrigen': 'Virkeligheden er vildere, end vores fantasi forestillede sig'"* i afsnittet under mellemrubrikken *"Et filmisk univers"* fremgår, at "det handler i høj grad også om at præsentere det på en interessant måde", og at "det er tænkt meget dybt igennem".

DRs konsekvente henvisning til "ekspertvurderinger" uden konkret kritik fra eksperter, må af

seerne ligeledes nødvendigvis opfattes som en beskyldning underbygget af fakta fremfor en vurdering. Desinformation er ifølge DRs egen ekspert, [Kilde B], bevidste usandheder, hvilket også fremgår af hendes bog *"Informationskrig: Påvirkning og propaganda i moderne krigsførelse"*, side 82:

"Forskellen mellem desinformation og misinformation

Desinformation og misinformation anvendes ofte som synonyme, men begreberne dækker over forskellige fænomener. Begrebet desinformation dækker over udbredelsen af helt eller delvist falsk information, som afsenderen spreder med henblik på at opnå en bestemt effekt. *Afsenderen er altså klar over, at informationen er falsk.*" [[Klager]s fremhævnning, *Pressenævnet*]

Det er tydeligvis præcis det, som DR mener, idet det i mail fra [Journalist C] den 18. marts 2023 fremgår, at det den 7. april 2022 i 24syv "stod klart eller burde have stået klart for dig, at russiske styrker stod bag denne massekrænkelse". Sådan har seerne også forstået indholdet, hvilket fremgår af spørgsmålet fra brugeren [Brugeren] den 8. maj 2023 publiceret på dr.dk i form af:

"Tydeligvis, at hvis man spreder information, at man så er en agent for andet land, f.eks. Rusland, kan man så ikke tiltale disse personer for forræderi i mod f.eks. Den Danske Nation? i mine øjne har vi i hvert fald 2 eller 3 der burde straffes i den retning. (efter have set skygge krigen Epi 3)"

[Brugeren] har ret. Det er strafbart at udøve påvirkningsvirksomhed, hvilket blev eksplicit kriminaliseret med L 95 Forslag til lov om ændring af straffeloven, som blev vedtaget den 19. marts 2019. I fremsættelsen lyder:

"Formålet med lovforslaget er at præcisere, at det er strafbart at hjælpe eller sætte en fremmed efterretningstjeneste i stand til at virke inden for den danske stats område ved at samarbejde om at udøve påvirkningsvirksomhed med henblik på at påvirke beslutningstagning eller den almene meningsdannelse."

I udsendelsen oplyses, at de to journalister skal ind og se på "påvirkningsnetværk" til Folketingets åbning, hvor [Klager] vises, mens han hilser på demonstranten [Person F], der ofte har givet [Klager] en Underberg bitter ved demonstrationer, som han har dækket journalistisk. Dermed omfatter DRs beskyldninger mod [Klager] ikke kun upassende, uetisk og kritisabel adfærd, men derimod eksplicit strafbare forhold, der hører under spionageparagraffer i straffeloven. DRs beskyldninger mod [Klager] er præcis det gerningsindhold, der er strafbart med op til 12 års fængsel.

- Nazisme-beskyldninger

[Klager] har anført, at DRs brug af klip med hans udtalelser i interview i 24syv i sammenhæng med [Kilde A]s udtalelser om, at Kreml kalder alle modstandere for nazister, er manipulerende og fremstår ukorrekt som om, at [Klager] kalder alle for nazister.

I den forbindelse har [Klager] henvist til, at det ikke fremgår af udsendelsen, at han udtalte sig specifikt om Azov-bataljonen. DR har således tillagt [Klager] holdninger, som han ikke har.

I interviewet i 24syv blev der spurgt specifikt til Mariupol. Af DRs egen artikel *"De er guf for Putins propaganda: Et lille regiment forsvare Ukraine med nazi-symbol på ærmet"*, publiceret fire dage senere den 25. marts 2022 på dr.dk, fremgår:

"Azov spiller igen en central rolle i forsvaret af Mariupol"

Otte år efter Azov Bataljonen var med til at befri havnebyen Mariupol, spiller Azov Regimentet nu igen en afgørende rolle i forsvaret af den ukrainske havneby, der er komplet omringet af russiske styrker. "

I svaret til Pressenævnet har DR anført, at "medlemmerne af Azov-bataljonen ifølge DRs kilder ikke kan kaldes nazister", til trods for, at DRs egen artikel har overskriften *"De er guf for Putins propaganda: Et lille regiment forsvare Ukraine med nazi-symbol på ærmet"*. DR har således påstået, at det er desinformation at kalde soldater med nazi-symboler for nazister, fordi DRs kilder ikke mener, de er nazister.

Kildekritik

[Klager] har anført, at DR ikke har udvist kildekritik over for [Kilde A].

I den forbindelse har [Klager] henvist til, at [Kilde A]s arbejde er at udbrede anti-russisk pro-EU-synspunkter på vegne af EU. Hans ekspertrolle svarer fuldstændig til, at DR anvendte en tobakslobbyist på sundhedsområdet. Begge har et arbejde om at fremme en bestemt dagsorden, hvorfor de ikke er uvildige, men parter. DR deklarerer aldrig denne partiskhed dækningen.

[Kilde A]s kritik fremføres som "ekspertfortællinger", hvilket er stærkt kritisabelt set i lyst af følgende:

- [Klager] har flere rapporter publiceret på Folketingets hjemmeside, der dokumenterer og kritiserer East StratComs arbejde.
- [Klager] afslørede sammen med og i Politiken East StratComs betændte samarbejde med en ukrainsk dødsliste i artiklen *"EU fanget i propaganda-krigens tåger"*. Denne måtte daværende udenrigsminister [Person G] kommentere på i folketingssalen og ledte til, at alle East StratComs publikationer blev påført en ansvarsfraskrivelse om, at de bare udgav "meninger".
- [Klager] har i årevis kritiseret East StratComs arbejde og åbenlyse propagandavirksomhed.
- EUvsDisinfo har publiceret en artikel – skrevet af en anonym – der miskrediterer [Klager], og deres hjemmeside er ikke underlagt noget pressenævn.

DR er i ond tro herom, for klippet fra [Klager]s interview med [Person C] i Finland indeholder også direkte kritik af East StratCom. DR fortalte ligeledes, at [Klager] i 2019 holdt foredrag for [Foreningen]/[Person A], og i dette mobiltelefon-optagede indlæg kritiserede [Klager] også East StratCom.

Det er således helt åbenlyst, at DR har anvendt kilden [Kilde A] med dokumenterede interesser og historik i at miskreditere [Klager].

DRs Lytternes og seernes redaktør har skrevet følgende om EUvsDisinfo i artiklen *"Kritik af artikel om russisk disinformation får ikke medhold"*:

"- Da der er tale om en enhed under EU-kommissionens udenrigstjeneste, kunne DR – hvis man i højere grad ville sikre sig at en kildekritisk distance og samtidig have informeret læserne bedre – gjort rede for, at EUvsDisinfo.eu ikke er en uafhængig enhed til forskning i russisk desinformation, men et redskab under EU-kommissionen, som er en partskilde, der ikke repræsenterer uvildig information', skriver lytternes og seernes redaktør men påpeger, at selv om det klart ville styrke DR's opfyldelse af kildekritikken, kan det ikke kræves, og derfor får klageren ikke medhold. "

[Klager] har bemærket, at DR i svaret til Pressenævnet åbenlyst har forsøgt at vildlede og misinformere nævnet. I den forbindelse har [Klager] henvist til, at han kan dokumentere, at East StratCom i kraft af [Person H] og [Kilde A] ikke kun ønsker at skade [Klager], men har gjort det i et tidligere tilfælde, der har været indbragt for Pressenævnet. DR har fejlagtigt anført, at det vedrører en artikel i Mandag Morgen. Det gør det ikke, idet det vedrører "en personlig klumme", der således ikke skulle overholde presseetiske efterprøvningsregler eller lignende. Af klummen fremgår, at East StratCom ikke vil udtale sig i strid med sandheden. [Klager] har dog formodet, at [Person H] fra East StratCom er en hemmelig kilde og i den forbindelse henvist til daværende chefredaktør [Person 1]s udtalelse til Pressenævnet som dokumentation for, at [Person H] fra East StratCom var bagmanden, der ville skade [Klager].

East StratCom har en ansvarsfraskrivelse på deres hjemmeside om, at de kun bringer meningsstof. EUvsDisinfo blev tvunget til at indsætte den, efter de i februar 2018 blev sagsøgt for injurier i Holland af De Persgroep. Ansvarsfraskrivelsen er en opdatering fra den tidligere ansvarsfraskrivelse, der også tog forbehold for sandfærdigheden, der blev indført som konsekvens af, at [Klager] som nævnt ovenfor i samarbejde med Politiken afslørede, at East StratCom selv bedrev propaganda og samarbejdede med en regeringsstøttet ukrainsk dødsliste, Myrotvorets. Dengang følte daværende udenrigsminister [Person G] sig nødsaget til at kommentere på afsløringen i Folketinget, og det var således ham, der via Udenrigsministeriet fik den indført. Forinden dette var der ingen ansvarsfraskrivelse på EUvsDisinfos publikationer. Artikler og indlæg har alle dage været skrevet af anonyme.

DR har således tydeligvis refereret til en kilde, der ikke alene er utroværdig og partisk, men derudover har et dokumenteret ønske om at skade [Klager].

Genmæle

[Klager] har anført, at DR har krævet, at han stiller op til et redigeret tv-interview og medvirken i udsendelsen for at få genmæle.

Det er [Klager]s opfattelse, at det er regulær afpresning og et trick for, at DR kan skabe legitimitet til at anvende optagelserne fra 24syv og Bispebjerg Kirkegård.

[Klager] har anmodet Pressenævnet om at udtale den skarpest mulige kritik af DR.

2.2 DRs synspunkter

Klagefrist

DR har anført, at klagen over de pågældende artikler og indslag efter DRs opfattelse bør afvises i medfør af medieansvarslovens § 43, stk. 3, da der ikke er klaget inden for fristen i lovens § 34, stk. 3, 2. pkt.

Det er efter DRs opfattelse klart ud fra klageforløbet, at der har været tale om to særskilte redaktionsklager – én over udsendelsen, der blev indgivet den 9. maj 2023, og én over yderligere indhold. [Klager] har løbende modtaget vejledning om forholdet mellem de to klager, klagefrister mv. Således er der blevet givet klagevejledning i begge DRs redaktionssvar af henholdsvis 25. maj 2023 (klage over udsendelsen) og 12. juli 2023 (yderligere indhold), ligesom DRs Lytternes og seernes redaktør løbende har vejledt [Klager].

DR har særligt fremhævet, at det fremgår af begge redaktionssvar, at en klage til DRs Lytternes og seernes redaktør ikke afbryder 12-ugers fristen for at klage til Pressenævnet. Efter omstændighederne har DR imidlertid accepteret, at der løb en ny frist for at klage over udsendelsen til Pressenævnet fra DRs generaldirektørs svar, der udelukkende vedrørte udsendelsen. DR kan desuden oplyse, at [Klager] ikke på noget tidspunkt i forbindelse med sine redaktionsklager har anmodet DR om vejledning om, i hvilke udsendelser han er omtalt.

DR har således forstået klagen således, at den alene angår udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"*. Henvisningerne til en række artikler og indslag fra DR og bemærkningerne i forbindelse hermed fremstår som argumentation i forbindelse med klagen over udsendelsen.

Om det materielle indhold af klagen vedrørende de pågældende artikler og indslag har DR for god ordens skyld bemærket, at [Klager] ikke har henvist til specifikke dele af indholdet eller nærmere redegjort for, hvordan han mener, at indholdet er i strid med god presseskik. Også af den grund har DR derfor ikke kommenteret på indholdet heraf.

Det er DRs overordnede synspunkt, at kritikken mod [Klager] har været forelagt for ham, men at han har undladt at forholde sig til indholdet af kritikken, ligesom DR i et skilt som afslutning på udsendelsen har gengivet [Klager]s overordnede synspunkt om, at udsendelsen indeholder en bagvaskelse af ham for underholdningens skyld. Endvidere har DR været berettiget til at bringe optagelserne af [Klager], uanset om der måtte have foreligget et samtykke, og uanset om et samtykke måtte have været trukket tilbage.

Samtykke til medvirken

DR har oplyst, at udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"* er tredje episode i DRs programserie *"Skyggekrigen"*, der er en tv-dokumentar publiceret i tre afsnit på DR og DRTV i perioden 19. april 2023 til 3. maj 2023. Programserien er produceret i fællesskab af de fire nordiske public service broadcastere DR, SVT, NRK og Yle.

I programserien følger seerne et hold af navngivne nordiske journalister, mens de undersøger Ruslands hybride aktioner i de nordiske lande. Fra DR medvirker journalisterne [Journalist B], [Journalist A] og [Journalist C]. Episode 1 og 2 fokuserer særligt på Ruslands brug af dets nordiske ambassader som spionstationer, samt Ruslands kortlægning af kritisk infrastruktur til havs. Episode 3, som er den

påklagede udsendelse, fokuserer på Ruslands strategiske brug af desinformation samt mulige involvering i sprængningen af Nord Stream-rørledningerne. Hele programserien baserer sig på et meget omfattende researcharbejde, herunder interviews med eksperter samt inddragelse af andre kilder.

I den påklagede udsendelse medvirker ud over de forskellige journalister blandt andet en række eksperter med særlig viden om russisk propaganda og desinformation, blandt andre [Kilde A] fra EU's fælles udenrigstjeneste, militæranalytiker ved Forsvarsakademiet [Kilde B], politisk filosof [Filosoffen] og PETs chef for kontraspionage [Kilde C].

I udsendelsen indgår også forskellige optagelser af og klip med andre personer, herunder

[Klager], der i udsendelsen fremsætter markante prorussiske synspunkter, som ifølge DRs kilder kan betegnes som desinformation. Det fremgår blandt andet af udsendelsen, at journalisterne har kortlagt et netværk bestående af 152 personer i Norden, herunder [Klager], der på forskellig vis er forbundet til hinanden, og som spreder oplysninger, der ifølge eksperter og andre kilder enten er direkte skabt af eller forstærket af russiske aktører. I forbindelse med kortlægningen har journalisterne haft kontakt til et forskerhold fra Roskilde Universitet.

For at vurdere om en given påstand kan betegnes som desinformation, har journalisterne systematisk efterprøvet påstandene hos danske eksperter i desinformation, hos kilder i flere efterretningstjenester med særligt indblik i russisk desinformation, via undersøgelser, rapporter mv. fra blandt andet Sekretariatet for FN's Højkommissær for Menneskerettigheder, US Department of State, Human Rights Watch m.fl., via analyser fra East StratCom og EUvsDisinfo, samt via publicerede oplysninger i uafhængige medier som Deutsche Welle, New York Times og BBC.

Programserien var oprindeligt tænkt som en enkeltstående tv-dokumentar fra DR, men som følge af emnets omfang og internationale relevans blev det besluttet undervejs at gennemføre produktionen som en samproduktion mellem de nordiske public service-broadcastere DR, SVT, NRK og Yle. De fire broadcastere har hver især bidraget ligeligt med chefansvar, redaktørroller og journalister. Beslutninger om research, indhold og etik er blevet truffet i fællesskab. DR har dog haft et særligt ansvar for at instruere og klippe programserien.

Kort efter Ruslands militære invasion af Ukraine den 24. februar 2022 besluttede journalister fra DRs undersøgende redaktion at undersøge og beskrive den opblussede konflikt mellem Rusland og Vesten. I den danske offentlighed har Rusland umiddelbart kun få sympatisører, men DR identificerede [Klager] som en af de personer, der i offentligheden fremfører synspunkter og argumenter til støtte for Rusland.

DR kontaktede [Klager] første gang ved mail af 1. april 2022 med forespørgsel om medvirken. DR oplyste, at DR var ”i gang med at undersøge mulighederne for at lave en dokumentar om konflikten mellem Ukraine/Vesten og Rusland”, og at [Klager] ”skiller [s]ig ud som en sjælden mere Rusland-positiv stemme”. [Klager] og DR var herefter både i telefonisk kontakt samt deltog i et fysisk møde, hvor [Klager]s medvirken blev drøftet. I perioden herefter fulgte yderligere mailkorrespondance mellem [Klager] og DR, hvoraf dele er gengivet under de enkelte klagepunkter nedenfor.

DR har bemærket, at der primo april 2022 var tale om en ren DR-produktion, og det først var i de følgende måneder, at DRs journalister etablerede et koordineret samarbejde med andre nordiske journalister, der på samme måde ledte efter måder at dække konflikten. Det fremgår blandt andet af korrespondancen,

at [Klager] i mail af 6. april 2022 selv gjorde DR opmærksom på, at han var inviteret i studiet hos den landsdækkende radiostation 24syv den 7. april 2022 ”omkring den militære situation, hvor jeg siger Rusland vinder militært. Noget jeg har sagt for lang tid siden og lige er gået op for ”eksperterne””.

[Klager] og DR aftalte i forlængelse heraf, at DR kunne filme ham i studiet. Den 7. april 2022 foretog DR optagelser af [Klager], da han var i studiet på 24syv i programmet ”*Krig i Europa*”. Værterne interviewede [Klager] om blandt andet massakren i Butja, der var foregået i dagene forinden. Det var også [Klager] selv, der gjorde DR opmærksom på og inviterede DR med til arrangementet på Bispebjerg Kirkegård den 9. maj 2022. [Klager] gjorde ved flere lejligheder herefter igen DR opmærksom på yderligere arrangementer, som han i sin egenskab af borgerjournalist deltog i, hvoraf flere af dem omhandlede krigen i Ukraine og konflikten mellem Rusland og Vesten.

Ved mail af 30. maj 2022 orienterede DR [Klager] om status på produktionen. DR orienterede således [Klager] om, at DR ”langsomt [er] ved at finde en endelig form på dokumentaren”, og at ”[d]et tegner til at blive en serie, som vi laver i samarbejde med vores søsterorganisationer i Norge, Sverige og Finland”. DR orienterede samtidig [Klager] om, at ”[j]o mere vi researcher, jo mere finder vi grund til at forholde os kritisk til Putin og Ruslands ageren i Ukraine og Europa generelt. Det vil du næppe være enig i, men det er sådan det tegner sig for os baseret på den research, vi laver. Som det tegner sig nu, vil dette afspejle sig i de endelige programmer”. DR tilbød [Klager] at tale nærmere herom.

DR og [Klager] korresponderede i forlængelse heraf i dagene 30. maj 2022 til 9. juni 2022, og det var som led heri, at [Klager] gav udtryk for, at han var utilfreds med den – efter hans opfattelse – ændrede præmis, og at han ikke længere ønskede at medvirke. DR tilbød i den forbindelse [Klager] et interview, således at han ville få mulighed for at uddybe sin sympati med Rusland, syn på krigen i Ukraine mv., herunder i en mail til [Klager] af 9. juni 2022.

Arbejdet med programserien fortsatte, og på et møde i Helsingborg i august 2022 blev der formelt truffet beslutning om et journalistisk og økonomisk samarbejde mellem DR, NRK, SVT og Yle. Det var også i sommeren 2022, at FN’s Menneskerettighedsråd konkluderede, at russiske soldater stod bag massakren i Butja.

Ved mail af 15. marts 2023 tog DR igen kontakt til [Klager]. DR genfremsatte tilbuddet om et interview og forelagde i den forbindelse den kritik, der blev rejst mod [Klager] i udsendelsen. Det fremgik også af DRs mail, at DR ville vise klip fra optagelserne af [Klager] fra Bispebjerg Kirkegård til en demonstration foran Christiansborg samt fra 24syv.

Ved mail af 16. marts 2023 afslog [Klager] tilbuddet om et interview og fremsatte en række bemærkninger, som imidlertid ikke udgjorde et reelt svar på den forelagte kritik.

Ved mail af 18. marts 2023 forelagde DR yderligere oplysninger for [Klager] og genfremsatte endnu engang tilbuddet om et interview. Korrespondancen mellem DR og [Klager] fortsatte helt frem til publiceringen, hvor [Klager] flere gange gjorde gældende, at der var tale om bagvaskelse af ham og brug af optagelser i strid med god presseskik. På intet tidspunkt forholdt [Klager] sig til den konkrete fremsatte kritik, uanset at han havde rig mulighed herfor.

Den 3. maj 2023 blev udsendelsen publiceret på DR1 og DRTV.

Det er overordnet DRs opfattelse, at DR loyalt har oplyst [Klager] om rammerne for, hvad udsendelsen skulle omhandle, herunder udsendelsens vinkel, og at [Klager] må anses for at have accepteret denne præmis. Det er også DRs opfattelse, at præmissen ikke efterfølgende har ændret sig i en sådan grad, at [Klager] kan tilbagekalde sit samtykke med virkning for allerede foretagne optagelser. I den forbindelse skal der efter DRs opfattelse blandt andet henses til optagelsernes karakter samt [Klager]s rolle i den offentlige debat.

Allerede i den første mail af 1. april 2022 blev [Klager] oplyst om, at udsendelsen skulle handle om Ruslands konflikt med Vesten, og at [Klager] i den sammenhæng fremstår som en stemme med sympati for Rusland. Det er også DRs opfattelse, at [Klager] senere i både ord og handling accepterede denne præmis.

Som eksempel kan nævnes [Klager]s mail af 2. maj 2022, hvor han inviterede DR med til at filme ham i forbindelse med et radiointerview i 24syv, hvor han med egne ord skulle "give en tale til danskerne i ca. 5 minutter, som 'modsvar' på JP/Politiken giver Zelenskyj en fri bane i 30 minutter", ligesom han i samme mail garanterede, at hans egen optræden "bliver 100% uforfalsket 'troll'". Begrebet at 'trolle' er et hyppigt anvendt slang for at chikanere, kritisere eller modarbejde en modpart, særligt ved brug af provokerende, forhånende eller nedsættende offentlige ytringer eller opslag. På samme måde i mail af 4. maj 2022 til DR, hvor [Klager] oplyste, at han ville tage til Rådhuspladsen, hvor Ukraines præsident Zelenskyj skulle tale til tusindvis af mennesker, der var mødt op på pladsen for at markere Danmarks Befrielse "for at lave demo-film af zombierne". [Klager] inviterede ligeledes DR til at filme en række demonstrationer og til 9. maj-arrangementet på Bispebjerg Kirkegård.

På den baggrund er det DRs opfattelse, at [Klager] selv inviterede DR til at følge og dokumentere scener, hvor han optræder med et modsvar til det vestlige narrativ, og på den måde accepterer, støtter og vedligeholder den præmis, som DR præsenterede [Klager] for i den første mail af 1. april 2022.

Korrespondancen med [Klager] giver heller ikke i øvrigt grundlag for at antage, at han oprindeligt blev præsenteret for et oplæg om "en dokumentar, der skulle handle om ham og hans virke", som [Klager] gør gældende i klagen.

DR har desuden bemærket, at [Klager] betegner sig selv som blandt andet borgerjournalist og mediekritiker og producerer indhold til blandt andet internetmediene [Hjemmesiden] og [Mediet]. Sidstnævnte er tilmeldt Pressenævnet. [Klager] deltager generelt jævnlige i den offentlige debat, herunder som medvirkende i etablerede medier.

Ved vurderingen bør der i overensstemmelse med Pressenævnets praksis således også lægges vægt på, at [Klager] som medievant person og som deltager i den offentlige debat som borgerjournalist og mediekritiker, der ønsker at skabe opmærksomhed om sin sag og sine synspunkter, herunder sin opfattelse af krigen i Ukraine og Ruslands rolle, måtte have været klar over, at DR ville kunne sætte optagelserne af ham i sammenhæng med andres vurderinger. [Klager] kommunikerede i øvrigt under hele forløbet via sin mailadresse hos internetmediet [Hjemmesiden].

Om karakteren af DRs konkrete optagelser af [Klager], som indgår i udsendelsen, har DR bemærket, at der, dels er tale om DRs optagelser fra et arrangement på Bispebjerg Kirkegård, der er frit tilgængeligt sted, hvor [Klager] agerer i arbejdsmæssig sammenhæng som borgerjournalist, dels DRs optagelser fra

et interview på 24syv, hvor [Klager] også deltager som borgerjournalist. I begge tilfælde er der således tale om optagelser, hvor [Klager] agerer som borgerjournalist i det offentlige rum og udtaler sig offentligt om emner af samfundsmæssig interesse. Der er ikke tale om oplysninger om [Klager]s eller andres private forhold. I udsendelsen indgår desuden kun udtalelser fra [Klager], som allerede er offentliggjort i massemedier eller på sociale medier.

Det er DRs opfattelse, at [Klager]s ageren og udtalelser således ville have været de samme, uanset om DR ikke havde været til stede, og at DRs tilstedeværelse i sig selv ikke skal hindre DR i at bringe oplysningerne i den konkrete form, herunder i form af DRs egne optagelser.

For så vidt angår optagelserne fra Bispebjerg Kirkegård den 9. maj 2022 har DR desuden bemærket, at der er tale om et arrangement, hvor [Klager] i sin egenskab af borgerjournalist er inviteret af den russiske arrangør til at dokumentere 9. maj-fejringen. Den 9. maj fejres som årsdagen, hvor det nazistiske Tyskland kapitulerede, hvilket i Rusland markerer afslutningen på Den Store Fædrelandskrig. [Klager]s egen reportage fra fejringen på Bispebjerg Kirkegård er senere offentliggjort på internetmediet [Mediet].

Ifølge eksperter spiller 9. maj en central rolle i det russiske narrativ. I Skyggekrigen efterfølges DRs optagelser således af en generel analyse fra chefkonsulent i EU's udenrigstjeneste, [Kilde A], der trækker en linje mellem Sovjetunionens kamp mod nazisterne i Den Store Fædrelandskrig og Putins ønske om at vedligeholde den arv og fortælling i nutidens Rusland. Da optagelserne fra Bispebjerg Kirkegård dokumenterer [Klager]s arbejde med udbredelsen af 9. maj-fejringen og den dertilhørende del af det russiske narrativ, er det DRs opfattelse, at optagelserne har samfundsmæssig interesse.

DR har derudover forstået klagen således, at [Klager] mener, at DR har tilbageholdt oplysninger for ham om, at udsendelsen var en samproduktion med en række andre nordiske public service broadcastere (NRK, SVT og Yle), og at dette var en væsentlig ændring af hans præmis for at medvirke. DR kan i den forbindelse henvise til beskrivelsen af sagens forløb ovenfor. Som det fremgår, er det først i månederne efter DRs indledende kontakt til [Klager], at DR kontaktede de øvrige nordiske public service broadcastere, og den formelle beslutning om et journalistisk og økonomisk samarbejde mellem broadcasterne blev først truffet i august 2022. DR har således fastholdt, at der på tidspunktet for DRs indledende kontakt til [Klager] var tale om et rent DR-projekt, og at [Klager] så tidligt som muligt blev oplyst om, at programserien tegnede til at blive en samproduktion.

Det er i øvrigt DRs opfattelse, at det forhold, at der senere træffes beslutning om, at udsendelsen skulle være en samproduktion med andre public service broadcastere, ikke er en så væsentlig ændring, at [Klager] af denne grund kan tilbagekalde sit samtykke. Som det fremgår ovenfor, ligger den endelige udsendelses vinkel mv. inden for den ramme, som [Klager] oprindeligt blev oplyst om. Samproduktionen med de øvrige broadcastere har ikke ændret herved. DR har i øvrigt bemærket, at DR er hovedproducent på udsendelsen, hvilket indebærer, at instruktør, primære fotografer, klippere, postproduktions- og økonomimedarbejdere m.fl. er ansat af DR.

Endelig bør der efter DRs opfattelse også lægges vægt på, at [Klager] efter DRs opfattelse er blevet forelagt den kritik, der rettes mod ham i udsendelsen, samt i forbindelse med forelæggelsen er blevet tilbudt at medvirke i et interview i udsendelsen, hvor han kan uddybe sine synspunkter. Der henvises nærmere til DRs svar på klagepunkterne nedenfor.

[Klager] har i klagen til støtte for sin påstand henvist til tre kendelser fra Pressenævnet, der efter hans opfattelse er sammenlignelige med hans sag. For så vidt angår sagen 2019-80-0243 har DR bemærket, at Pressenævnet specifikt lagde vægt på, at TV 2 burde have gjort det klart, hvad der var omfattet af den aftalte gennemsynsret, og at det fremgik af kontrakten, at der var tale om en dokumentar om netop den bevægelse, som klageren var leder af, mens den endelige udsendelse handlede om flere bevægelser. I nærværende sag er der ikke aftalt gennemsynsret med [Klager], ligesom DR ikke har aftalt med ham, at udsendelsen skulle være en dokumentar om ham og hans virke.

For så vidt angår sagen 17-70-01126 har DR bemærket, at Pressenævnet blandt andet lagde vægt på, at klageren ikke var en medievant person, at der var tale om optagelser under udførelse af arbejde på privat grund. I øvrigt adskiller nærværende sag sig fra de nævnte kendelser, jf. i hele det ovenfor anførte om den indledende kontakt, optagelsernes karakter og [Klager]s rolle i den offentlige debat.

Det skal yderligere bemærkes, at DR har været berettiget til at bringe optagelserne, uanset om der måtte have foreligget et samtykke, og uanset om et samtykke måtte have været trukket tilbage. Optagelserne på Bispebjerg Kirkegård (1) skete på et offentligt tilgængeligt sted, (2) viste [Klager] i en arbejdssituation, og (3) var ikke krænkende for [Klager]. Optagelserne vedrørende indslaget i 24syv viser [Klager] på vej ind i studiet, og 24syvs egne optagelser fra selve studiet – der viser det samme som DRs optagelser – er offentligt tilgængelige, herunder på den hjemmeside, som [Klager] har henvist til. Alle optagelserne har samfundsmæssig interesse.

DR har understreget, at der ikke er indgået nogen aftale med [Klager] om særlige præmisser for hans medvirken, og at der allerede af den grund ikke er noget for DR at dokumentere eller redegøre for i den henseende, heller ikke fra mødet den 4. april 2022.

[Klager] har i sin klage anført, at ”der aldrig kan have været noget informeret samtykke, når tre fjerdedele af de redaktionelle beslutninger træffes af nogen, han aldrig har givet noget samtykke til eller ville samarbejde med”. DR har hertil bemærket, at alle redaktionelle beslutninger er truffet i fællesskab af de fire broadcastere under hensyntagen til de presseetiske regler og lovgivningen i hvert enkelt land. Således er alle redaktionelle beslutninger truffet med DRs sædvanlige iagttagelse af de vejledede regler for god presseskik, straffeloven mv. Herudover kan enkelte redaktionelle valg siges at ”overopfylde” de danske regler, hvis reglerne i et af de andre nordiske lande har været mere restriktive.

Også på den baggrund – samt med henvisning til det, DR allerede har anført – er det DRs opfattelse, at det forhold, at udsendelsen senere bliver en samproduktion med andre public service broadcastere med DR som hovedproducent, ikke er en så væsentlig ændring, at [Klager] af denne grund kan tilbagekalde sit samtykke.

Korrekt information og forelæggelse

Det er DRs opfattelse, at [Klager] er blevet forelagt kritikken på en sådan måde, at han har haft mulighed for at danne sig et overblik over, hvad kritikken vedrører, herunder den sammenhæng, oplysningerne om ham indgår i, og at han således også har haft mulighed for at vurdere, i hvilket omfang han ønsker at kommentere på kritikken, enten ved at kommentere skriftligt – hvilket [Klager] også har gjort – og/eller medvirke i et interview.

Det er også DRs opfattelse, at DR ved skiltet til slut i udsendelsen loyalt har gengivet [Klager]s svar i udsendelsen og oplyst seerne om, at [Klager] mener, at dokumentaren er en bagvaskelse af ham. Seerne kan således ikke være i tvivl om, at [Klager] grundlæggende ikke er enig i den måde, han fremstilles på i udsendelsen.

Det er dog samtidig DRs opfattelse, at [Klager] ikke i sit svar på forelæggelsen er kommet med bemærkninger, der har givet DR anledninger til at revurdere, hvorvidt oplysningerne var korrekte, ligesom [Klager]s bemærkninger i øvrigt ikke har været af en sådan karakter, at DR har været forpligtet til at bringe disse.

DR har bemærket, at det ligger inden for DRs redigeringsret at undlade at medtage [Klager]s svar om, hvorfor han tog kontakt til [Person C] tilbage i 2016, da det efter DRs opfattelse er uvæsentligt i den konkrete sammenhæng. Formålet med klippet af [Klager] og [Person C] er således at bidrage til dokumentationen for forbindelsen mellem [Klager] og [Person C], og [Klager]s bemærkninger ændrer efter DRs opfattelse ikke relevansen af oplysningerne.

I DRs mail af 15. marts 2023 forelagde DR oplysningerne om, at DRs research ”kortlægger, hvordan over 200 personer i Norden systematisk spreder det, som eksperter omtaler som russisk desinformation” for [Klager]. DR efterspurgt [Klager]s kommentar hertil, konkret i form af et tilbud om et interview. I mailen fremdrages [Klager]s påstand om, at Butja skulle være iscenesat, som et eksempel på spredning af russisk desinformation.

Det fremgår også af mailen, at DR planlagde at vise en række klip af [Klager], herunder klippet fra [Person C]s interview af [Klager].

For så vidt angår [Klager]s bemærkning om, at [Person C] ikke er blevet forelagt den kritik, der rejses mod ham i udsendelsen, har DR først og fremmest bemærket, at dette klagepunkt ikke før er blevet fremsat af [Klager], og at klagepunktet ikke vedrører ham, hvorfor dette klagepunkt bør afvises. Spørgsmålet om forelæggelse for [Person C] er efter DRs opfattelse desuden uvæsentligt for vurderingen af de øvrige klagepunkter, hvorfor DR allerede af denne grund ikke finder anledning til at kommentere herpå.

DR har fremhævet følgende i [Journalist C]s mail til [Klager] af 15. marts 2023 [DRs understregninger, *Pressenævnet*]:

”Vores research kortlægger, hvordan over 200 personer i Norden systematisk spreder det, som eksperter omtaler som russisk desinformation.

[...]

Interviewet skal blandt andet indeholde:

1. Din kommentar til påstanden om, at du er med til systematisk at sprede russisk desinformation? Fx påstanden om, at Butja-massakren var iscenesat?

[...]

For at beskrive dit virke planlægger vi at vise klip fra optagelser af dig, som er foretaget den 9. maj 2022 på Bispebjerg Kirkegård, til demonstration ved Christiansborg

samt i radiostudiet hos 24Syv.

Desuden planlægger vi at vise arkivklip, bl.a. hvor du er i studiet hos Novorussia

TV samt interview i et studie hos [Person C] i Finland. ”

[Klager] fik således med denne mail mulighed for at kommentere, at DR planlagde at inddrage hans deltagelse i studiet hos [Person C] i udsendelsen, for at beskrive hans virke. Dette nævnes i forbindelse med forelæggelse af DRs oplysninger om, at 200 personer i Norden systematisk spreder det, som eksperter omtaler som russisk misinformation.

[Klager] kommenterede også som svar på denne mail konkret på, hvorfor han tog kontakt til [Person C] i 2016 i mail af 16. marts 2023. Som allerede anført i DRs udtalelse af 10. januar 2024, er det ydermere DRs opfattelse, at det ligger inden for DRs redigeringsret at undlade at medtage [Klager]s bemærkninger hertil (”[Person C] tog jeg i sin tid kontakt til, fordi han blev svinet til af EUvsDisinfo, så jeg vidste han sikkert var en fin fyr [...]”), da de efter DRs opfattelse er irrelevante og uvæsentlige i den konkrete sammenhæng.

[Klager] svarede DR ved mails af 16. og 17. marts 2023. I mail af 18. marts 2023 forelagde DR mere detaljerede oplysninger om, at DRs research tyder på, at [Klager] ”mere systematisk deler russiske synspunkter, der bedst kan sammenlignes med desinformation” for [Klager]. Igen fremdrog DR [Klager]s udtalelser om Butja i 24syv som et eksempel på en historie, der ifølge DRs oplysninger kan betegnes som desinformation. Korrespondancen mellem DR og [Klager] fortsatte frem til publiceringen af udsendelsen. [Klager] gør gentagne gange DR opmærksom på, at han mente, at udsendelsen er en bagvaskelse af ham, men tog ikke på noget tidspunkt stilling til de konkrete kritikpunkter, som DR forelagde for ham. Han bestred således ikke sine synspunkter om, at ukrainerne stod bag massakren på civile i Butja, eller at dele af de ukrainske styrker udgøres af nazister.

Hvad angår den del af [Klager]s svar, der vedrører en anden kilde i udsendelsen, den finske journalist [Person E], har DR bemærket, at disse oplysninger ikke vedrører [Klager] eller i øvrigt er relevant for den kritik, der rettes mod [Klager] i udsendelsen. Det er således DRs opfattelse, at DR har forelagt kritikken for [Klager], og DRs gengivelse af [Klager]s svar i udsendelsen er retvisende og loyal.

- Hosting af hjemmeside i Rusland

DR har anført, at oplysningen er forelagt for [Klager] i DRs mail af 15. marts 2023, hvor DR oplyste ham om, at DRs research viser, at hans hjemmeside, [Hjemmesiden], er hostet i Rusland. DR efterspurgte specifikt [Klager]s kommentar hertil, konkret i form af et tilbud om interview.

[Klager] svarede ved mail af 16. marts 2023, at ”Fsva. min hosting, så: [Link]”. Det tweet, som [Klager] linkede til, er et Twitter-svar fra september 2019 fra [Klager] til en anden Twitter-bruger, [Twitter-brugeren]. Tweetet lyder: ”[Twitter-brugeren], det er for at beskytte min ytringsfrihed. ”

DR har først og fremmest bemærket, at det er ubestridt, at [Klager]s hjemmeside [Hjemmesiden] er hostet i Rusland. Som det fremgår af korrespondancen med [Klager], kommenterede han ikke direkte i mailen på oplysningen om, at hans hjemmeside er hostet i Rusland. I stedet henviste han til et mere end to år gammelt Twitter-svar fra ham til en anden Twitter-bruger i en helt anden sammenhæng.

Det er DRs opfattelse, at selve formen og karakteren af [Klager]s måde at svare DR på gør, at DR ikke burde have inkluderet dette i udsendelsen. Udsagnet "[Twitter-brugeren], det er for at beskytte min ytringsfrihed" giver efter DRs opfattelse således ikke i sig selv mening for seerne uden en konkretisering af, på hvilken måde [Klager] mener, at hans ytringsfrihed er truet i eksempelvis Danmark. [Klager] kunne således nemt have svaret direkte i mailen og uddybet sin begrundelse. Det er også i øvrigt DRs opfattelse, at indholdet af tweetet ikke er relevant og aktuelt i sammenhængen.

På den baggrund er det DRs vurdering, at det ligger inden for DRs redigeringsret ikke at henvise til [Klager]s tweet i udsendelsen. Endelig er det DRs opfattelse, at der på ingen måde er tale om, at DR "kriminaliserer" det forhold, at hostingen betales med rubler. Det falder i øvrigt inden for DRs redigeringsret at medtage denne oplysning, uanset om den forekommer uvæsentlig for [Klager].

Hvis [Klager] havde svaret det, som han nu anfører i sin klage, havde DR naturligvis taget dette svar med i betragtning ved gengivelsen af hans svar i udsendelsen. DR har givet [Klager] et fyldestgørende grundlag for at svare, og det er herefter [Klager]s ansvar at svare på en måde, der giver udtryk for hans synspunkter.

- Likvideringer i Butja

Det er DRs klare opfattelse, at det på ingen måde fremgår af udsendelsen, at [Klager] skulle påstå, at der var tale om skuespillere. [Klager]s udtalelser om, at det ser ud som om, at det er ukrainerne, der står bag massakren, fremstår derimod uforvanskede i udsendelsen.

Som det fremgår ovenfor, er det DRs opfattelse, at [Klager]s udtalelser i interviewet er uforvanskede, og at hans synspunkt desuden understreges af skiltet over skærmen til sidst i udsendelsen. [Kilde A]s udtalelser om Butja i udsendelsen ændrer ikke herpå. Det er efter DRs opfattelse også klart for seeren, at [Kilde A] udtaler sig generelt om ét eksempel på, hvad han forstår ved russisk desinformation, nemlig at ligene i Butja var skuespillere, og at der var tale om en operation iværksat fra Kiev. DR har derfor afvist, at DR har forsøgt at tillægge [Klager] en holdning, han ikke har. [Klager]s udtalelser og [Kilde A]s eksempel har dog det til fælles, at massakren skulle være iscenesat af ukrainerne selv – på den ene eller den anden måde – og de stemmer dermed ikke overens med konklusionen fra FN's Menneskerettighedsråd. At DR bringer [Klager]s og [Kilde A]s udtalelser i sammenhæng er således alene redaktionelt begrundet.

DR har samtidig bemærket, at DR har forelagt DRs oplysninger om, at [Klager] spreder narrativer, der ifølge DRs kilder kan betegnes som russisk desinformation, for ham. DR har dog bemærket, at [Klager] den 4. april 2022 delte en artikel fra det russiske nyhedsbureau RT, hvor han kommenterede billederne af lig fra Butja, blandt andet med kommentaren: "Nogle var endda så friske de kunne bevæge sig". [Klager] udbredte også efter konklusionen fra FN's Menneskerettighedsråd påstanden om, at massakren var iscenesat, blandt andet den 6. oktober 2022 som svar på et tweet fra ekspert fra Forsvarsakademiet [Lektor A], som [Klager] kommenterede med teksten: "Du ved godt Butja er iscenesat. Derfor ved vi ikke hvem 'russerne' dræbte". Disse tweets fremgår ikke af udsendelsen, men indgår i den samlede research, ligesom det ene tweet fremgår af en artikel.

I mail af 15. marts 2023 spurgte DR [Klager] til hans påstand om, at massakren i Butja var iscenesat, herunder at der er tale om et eksempel på det, som eksperter forstår ved desinformation. DR oplyste samtidig [Klager] om, at DR agtede at vise klippet fra 24syv.

[Klager] svarede den 16. marts 2023 blandt andet følgende:

”Jeg glæder mig dog til at se, at DRs afdækning af identiteten på de dræbte i Butja, set i manglen af en international undersøgelse og Azov’s likvidering af folk – bagbundet med hvide armbind – som russerne bad non-kombattanter tage på. ”

[Klager] fastholder således synspunktet om, at Azov-bataljonen likviderede bagbundne civile i Butja.

DR anmodede igen den 18. marts 2023 om [Klager]s bemærkninger til hans udtalelser om Butja - ”som et eksempel på de russisk-sindede synspunkter du deler og forfægter og som eksperter betegner som desinformation, idet det stod klart eller burde have stået klart for dig, at russiske styrker stod bag denne massakre”. På intet tidspunkt – heller ikke under den efterfølgende korrespondance – uddybede [Klager] nærmere, hvorfor han mener, at det ser ud til at være ukrainere, der står bag massakren i Butja.

DR har bemærket, at det ligger inden for DRs redigeringsret at undlade at omtale forhold, der for en af parterne eller andre forekommer centrale, så længe det samlede indtryk giver et retvisende billede.

Klippet fra interviewet den 7. april 2022 bidrager til at dokumentere, at påstanden om, at Butja-massakren var iscenesat eller udført af Ukraine, også fremføres som et synspunkt i den danske offentlighed. At [Klager] i samme interview udtrykker ønske om en uvildig international undersøgelse, ændrer ikke indholdet af hans meget markante udtalelser, og det er efter DRs opfattelse ikke i strid med god presseskik ikke at bringe denne del af interviewet.

DR har i øvrigt bemærket, at der blev gennemført en undersøgelse i regi af FN’s Menneskerettighedsråd, hvilken [Klager] i sit svar på forelæggelsen imidlertid betvivler rigtigheden af.

DR har oplyst, at det er korrekt, at dækbillederne i den konkrete sekvens ikke nødvendigvis er klippet i strengt kronologisk rækkefølge, men at det er DRs opfattelse, at den klippede sekvens samlet giver et retvisende billede, ligesom redigeringen ikke er krænkende. For så vidt angår [Klager]s udtalelser angående Butja under interviewet er disse gengivet kronologisk korrekt i udsendelsen, idet de bringes i den rækkefølge, de fremkommer i interviewet, og uden at der i sekvensen i udsendelsen er udeladt spørgsmål eller svar.

Det er korrekt, at interviewet ikke bringes i sin fulde længde, men DR har dog bemærket, at det ligger inden for redigeringsretten at undlade at bringe oplysninger, der for den ene part kan synes centrale, så længe det samlede billede er retvisende. Blandt andet bringer DR ikke [Klager]s udtalelse i interviewet om, at han ligesom Rusland efterlyser en international undersøgelse i FN, hvilket han samtidig oplyser, at Storbritannien skulle have modsat sig. DR konstaterer i den forbindelse, at der mellem parterne er uenighed om fakta. Ifølge DRs oplysninger ønskede Rusland, at Sikkerhedsrådet skulle træde sammen mandag den 4. april 2022 for at drøfte situationen, men Storbritannien valgte som formand for rådet at fastholde det planlagte møde tirsdag den 5. april 2022, hvorefter Rusland anklagede Storbritannien for at blokere sagen. Det er DRs opfattelse, at det således ikke ville have været faktuel korrekt at fremstille sagen således, at Storbritannien modsatte sig en international undersøgelse, som [Klager] oplyste i interviewet, hvorfor det ligger inden for DRs redigeringsret ikke at medtage denne del.

[Klager] har i klagen anført, at DR må være i ”ond tro”, fordi DR udelader et specifikt tweet fra [Lektor A] af 6. oktober 2022. DR kan i den anledning oplyse, at [Klager]s kommentar om, at Butja er iscenesat, rettelig er en kommentar til [Lektor A]s tweet af 6. oktober 2022, som er gengivet i [Klager]s klage. DRs fremlagte bilag er en samling af [Klager]s tweets om Butja med angivelse af specifik dato og tidspunkt, men ikke udtryk for en samlet tråd, hvilket bilaget fejlagtigt kan give indtryk af.

Det af [Klager] anførte om forhandlinger om en fredsaftale er efter DRs opfattelse imidlertid irrelevant for [Klager]s udtalelser om massakren i Butja og giver allerede af den grund ikke anledning til yderligere bemærkninger. Det gælder også indholdet af [Lektor A]s tweet af 6. oktober 2022.

- ”Netværk” og ”desinformation”

DR har bemærket, at [Klager] ikke har henvist til specifikke udtalelser i udsendelsen. [Klager]s synspunkter afvises af DR. DR har endvidere bemærket, at det ikke fremgår noget sted af udsendelsen, at [Klager] skulle være landsforræder.

Af udsendelsen fremgår blandt andet følgende [tidskode 20:10-20:55]:

I billedet vises indledningsvis [Journalist A], der sidder ved en computer, hvor hun blandt andet ser på hjemmesiden EUvsDisinfo:

”[Journalist A]: Vi har fået adgang til et program, som blandt andet efterretningstjenester og politi bruger til at kortlægge netværk og til at afdække deres infrastruktur.

[Journalist B]: Og idéen er, at vi for eksempel laver en person her, en entity, der hedder [Klager], som er en af de her personer, vi allerede har fulgt lidt, som er dansker og kalder sig selv borgerjournalist, har nogle medier, deltager i medier og – kan vi se – meget, meget tydeligt spreder russisk desinformation ret systematisk. Han har for eksempel en hjemmeside, ved vi. Så kan man lave et domæne heroppe. Han har [Hjemmesiden]. [...] Vi kan også se, at han eksempelvis har optrådt på prorussisk tv.”

Og senere [tidskode 25:13]:

”[Journalist A]: Dét vi har gjort, det er vi har siddet i lang tid og kortlagt spredningen af russisk desinformation på sociale medier. Vi har udpeget nogle bestemte personer, som er meget aktive. Både i spredningen, men også i forhold til afholdelse af demonstrationer.

[Klip fra demonstration ved Folketingets åbning, Christiansborg Slotsplads, 2022]

[Journalist A]: Nu har vi fundet en demonstration, der bare slår ud på alle parametre som en, hvor de møder op. Noget, hvor de her personer kunne tænkes at møde op. Håbet er nu, at vi lidt kan komme ind og se de her påvirkningsnetværk manifestere sig ude i den virkelige verden.

[Journalist C]: [Person A] dér, han er i gang med at sprede teorien om, at USA står bag eksplosionerne i Østersøen, og at det er ’false flag’.”

Derudover udtaler [Kilde B], der er militæranalytiker ved Forsvarsakademiet, følgende [tidskode 30:33]:

”[Kilde B]: Når man ser på de her netværk, så er det vigtigt at holde sig for øje, at de her mennesker ikke nødvendigvis ser sig selv som frivillige talerør for Kreml. De har typisk oplevelsen af, at de selv kritisk og reflekteret har tilegnet sig den information. Som de så nu distribuerer på forskellig vis. Det siger noget om, hvordan russisk propaganda også virker. Netop ved, at man ikke nødvendigvis behøver fodre folk med prokremlske budskaber. Man kan få dem til selv at opsøge dem.”

[Klager] nævnes også senere [tidskode 44:40]:

”[Journalist B]: Vi har kortlagt et netværk af 152 personer i Norden, der systematisk har spredt desinformation, der enten skabt af eller forstærket af russiske medier. Der er sådan et Facebook-opslag her. Det er her, hvor han er inde i 24syv. Lad os se, om vi kan høre det.

[Klip afspilles fra interview med [Klager] i 24syv den 22. marts 2022 i programmet ”Krig i Europa: Har Krim-halvøen bedre forhold på russiske hænder”, 24syvs egne optagelser]

[Klager]: Problemet er jo, at de tilbageværende ukrainske styrker er nationaliststyrker eller nazister, som vi ville kalde det, og de vil ikke overgive sig. Hvis de ville overgive sig eller hvis de havde ladet de civile komme ud, så er det klart, at så havde det ikke været så slemt, som det er.”

For at illustrere over for seerne, hvad en forbindelse mellem personer i netværket kan bestå i, nævnes [Klager] igen kort derefter [tidskode 46:08]:

”[Journalist B]: Ét eksempel på en forbindelse i netværket er, at [Klager] har deltaget på [Person C]s YouTube-kanal.

[Klip afspilles, [Person C] Press, YouTube, 2017]

[Person C] (oversat fra engelsk): Det her er [Forskningscentret]. Jeg hedder [Person C], og vi har en meget interessant gæst fra Danmark. Graverjournalisten [Klager]. Velkommen til programmet, [Klager]. Tak fordi du vil være med. Vi skal tale om censur i EU.”

Det er overordnet DRs opfattelse, at DRs journalister [Journalist B]s og [Journalist A]s udtalelser i sammenhængen har karakter af en vurdering, og at det er klart for seerne, hvad udtalelserne bygger på. Det er også DRs opfattelse, at udtalelserne har tilstrækkelig dækning i de faktiske forhold, hvoraf flere fremgår af udsendelsen. DR vil i det følgende redegøre nærmere herfor.

Om fremgangsmåden i forbindelse med kortlægningen og brug af ordet ”netværk”

Som nævnt mener [Klager] ikke, at DRs oplysninger om den kortlægning, der vises i udsendelsen, og som ligger til grund for journalisternes mere generelle udtalelser om netværket, er korrekte.

DR, Yle, NRK og SVT har som led i researchen gennemgået tusindvis af opslag på sociale medier.

Forskere fra forskergruppen AlterPublics under Center for Nyhedsforskning på Roskilde Universitet har været med til at kvalificere kortlægningen ved at se på spredning af indholdet samt ved at opstille kriterier for, hvornår personer kan siges at have forbindelse til hinanden. Forskergruppen er nærmere beskrevet på Roskilde Universitets hjemmeside. I samarbejde med forskergruppen har DR fastsat følgende konkrete kriterier for, hvornår en person indgår i kortlægningen:

- a) Personen skal have spredt mindst tre desinformationshistorier af forskellig karakter.
- a) Alle desinformationshistorierne, som personen har spredt, skal være skabt af eller være forstærket systematisk gennem massiv spredning af russiske aktører. Vurderingerne af, hvorvidt der er tale om desinformation skabt af eller forstærket af russiske aktører, beror blandt andet på oplysninger fra kilder i vestlige efterretningstjenester, interviews og baggrundssamtaler med danske eksperter i desinformation, omfattende mediemonitorering fra EUvsDisinfo, undersøgelser/rapporter/redegørelser fra bl.a. Sekretariatet for FN's Højkommissær for Menneskerettigheder, US Department of State, Human Rights Watch med flere samt faktatjek fra uafhængige medier som Deutsche Welle, New York Times og BBC.
- a) Personen skal derudover være forbundet til andre personer i kortlægningen gennem direkte kontakt. Det er ikke tilstrækkeligt at være i samme gruppe på sociale medier eller at have et online-ven-skab. Man skal for eksempel have mødtes og været i samtale, arrangeret demonstrationer sammen, drevet kanaler på sociale medier sammen, interviewet hinanden, startet politiske bevægelser sammen mv. Det er ikke alle i netværket, der kender hinanden direkte.

Ud over, at forskningsgruppen har gennemgået DRs kortlægning, har de også tilføjet data fra deres egen omfattende forskning i spredning af indhold fra russiske statsmedier i digitale nyhedsmiljøer i Norden. Formålet med kortlægningen har været at afdække, om der sker en systematisk spredning af specifikke desinformationshistorier og at følge bølger af desinformation fra Rusland, som DR har fået beskrevet af eksperter og efterretningskilder, samt at undersøge, om russiske aktører er lykkedes med at nå specifikke grupper eller personer i Norden, som derefter videreformidler desinformationen.

Om brugen af ordet "netværk" har DR bemærket, at det fremgår tilstrækkeligt tydeligt af udsendelsen, hvordan begrebet er anvendt i DRs kortlægning, herunder ved brug af eksempler. Begrebet "netværk" er efter DRs opfattelse en både præcis og bredt forståelig betegnelse for den sammenhængende struktur af forbindelser mellem de 152 personer, som DR har identificeret i forbindelse med kortlægningen.

Af Den Store Danske (denstoredanske.lex.dk) fremgår blandt andet, at netværk er en "samling af objekter, der er forbundet ved indbyrdes relationer i et netlignende mønster", og at "der skelnes mellem primære sociale netværk, hvor relationen mellem personerne i netværket er tæt og intim, og sekundære sociale netværk, hvor relationen mellem medlemmerne er mere upersonlig og instrumentel".

Endelig bruges begrebet netværk også eksempelvis i den ovenfor nævnte rapport "Spredning af RT & Sputnik i alternative nyhedsmiljøer: Hvordan dansk-, svensk- og tysksprogede alternative nyhedsmiljøer deler indhold fra russiske statsmedier", udarbejdet i regi af forskergruppen AlterPublics.

Udtalelserne skal endvidere ses i lyset af [Kilde B]s udtalelser om de subjektive forhold hos personerne i den pågældende type netværk.

På baggrund af ovenstående er det DRs opfattelse, at DRs journalisters udtalelser om kortlægningen hviler på et fornødent faktisk grundlag, herunder at DR har efterprøvet oplysningerne tilstrækkeligt, og at DR har været berettiget til at bruge ordet "netværk" i den sammenhæng. Det er således DRs opfattelse, at udsendelsen ikke indeholder ukorrekte oplysninger herom, som påstået af [Klager].

Om [Klager]s forbindelse til [Person C]

Det fremgår af udsendelsen, at der er tale om "et eksempel på en forbindelse". Det fremgår også tydeligt af udsendelsen, hvad denne forbindelse består i, nemlig at [Klager] har deltaget på [Person C]s YouTube-kanal i 2017. Det fremstår i udsendelsen således klart for seerne, hvad udtalelsen dækker over.

DR kan om [Person C] oplyse, at han har fungeret som nordeuropæisk repræsentant for Russian Institute for Strategic Studies, som offentligt er sat i forbindelse med den russiske efterretningstjeneste SVR, og at [Person C] i dag repræsenterer de russiskannede og ikke-anerkendte folkerepublikker Donetsk og Luhansk i Finland. Brugen af det konkrete klip, der i øvrigt er offentligt tilgængeligt, og omtalen af [Klager]s forbindelse til [Person C], har således samfundsmæssig interesse.

DR kan herudover oplyse, at DRs efterprøvelse har vist, at [Klager] sammen med [Person C] var oplægsholder på en konference arrangeret af [Person C] i regi af Folkerepublikken Donetsk' repræsentationskontor i Finland i 2017, ligesom [Person C] samme år interviewede [Klager] til sin YouTube-kanal. På konferencen i Finland er [Klager] en af fire oplægsholdere, der sidder side om side med arrangøren [Person C] i panelet. Det fremgår efterfølgende af [Person C]s internet-blog, at deltagerne i panelet 'decided to develop Nordic co-operation by means of organising new events, by means of increasing objective knowledge of the situation especially in Donbass, in co-operation with the Donetsk People's Republic Helsinki representative office, and by publishing a detailed research about the activities of the EU censorship office "EU StratCom Task Force"'.

Dette er desuden efterfølgende bekræftet af [Klager], der i sin klage til DRs Lytternes og seernes redaktør af 30. juni 2023 har redegjort for, at han på eget initiativ kontaktede [Person C] på baggrund af en artikel i Mandag Morgen i oktober 2016, hvori de begge blev nævnt, og at det var som led i denne kontakt, at [Person C] inviterede [Klager] til at deltage i konferencen i Finland i 2017. DR kan om den omtalte artikel oplyse, at der er tale om artiklen "*Er det sådan her prorussisk misinformation fungerer?* ", som [Klager] i øvrigt klagede over til Pressenævnet (Pressenævnets kendelse af 19. december 2016 i sag nr. 16-70-01030).

Som det fremgår ovenfor, har der således mellem [Klager] og [Person C] været en korrespondance og et samarbejde om en konference og et interview hen over et helt kalenderår fra efteråret 2016 og til efteråret 2017, hvor konferencen afholdes, og interviewet publiceres på [Person C]s YouTube-kanal. Der blev som citeret ovenfor i forbindelse med konferencen truffet en fælles beslutning om at udvikle et nordisk samarbejde ("develop Nordic co-operation"), herunder ved at oplyse om situationen i Donbas samt ved at publicere research om EU's "censur-kontor", East StratCom.

DR har endelig bemærket, at [Klager] også efter publiceringen af udsendelsen har deltaget i yderligere en paneldebat arrangeret af [Person C].

På baggrund af det ovenfor anførte om kontakten mellem [Klager] og [Person C] er det DRs opfattelse, at journalist [Journalist B]s udtalelser i udsendelsen om [Klager]s forbindelse til [Person C] har tilstrækkelig dækning i de faktuelle forhold, hvoraf en del fremgår af udsendelsen.

[Klager] og [Person C] har således optrådt sammen adskillige gange i en for udsendelsen relevant sammenhæng, og [Person C] skrev på sin internet-blog efter [Klager]s deltagelse som oplægsholder i en paneldebat i Finland i 2017, at deltagerne i panelet "decided to develop Nordic Co-operation".

Forbindelsen mellem [Klager] og [Person C] har i sig selv samfundsmæssig interesse, herunder henset til det anførte om [Person C]s rolle. Derudover er oplysningerne med til at illustrere, hvad der ligger bag kortlægningen af netværket i form af et eksempel på en forbindelse mellem to personer i kortlægningen.

Udtalelser om, at [Klager] spreder desinformation

Det er DRs opfattelse, at oplysningerne i udsendelsen om, at [Klager] spreder russisk desinformation, er vurderinger, som har tilstrækkelig dækning i de faktuelle forhold, hvoraf en del fremgår af udsendelsen.

DR kan om efterprøvelsen generelt oplyse, at DR ved vurderingen af, om en specifik historie er desinformation skabt af eller forstærket af russiske aktører, har sammenholdt oplysninger fra flere forskellige af hinanden uafhængige kilder. DRs kilder omfatter blandt andet eksperter i desinformation, EUvsDisinfo, vestlige efterretningstjenester og andre myndigheder, faktatjek-organisationer, uafhængige medier m.fl. Som konkrete eksempler kan DR fremhæve [Klager]s udtalelser om Butja-massakren gengivet ovenfor samt om ukrainske styrkers handlinger. Begge udtalelser er ifølge flere af DRs kilder, herunder EUvsDisinfo, historier, der stammer fra eller er blevet forstærket af russiske aktører, og som er falske. Begge disse eksempler fremgår af udsendelsen.

Efter DRs opfattelse er det således klart for seerne, hvilke faktuelle forhold – eller i hvert fald nogle af dem – som udtalelserne bygger på, og seerne har således også selv mulighed for at danne sig et indtryk heraf.

Hvad angår [Klager]s udtalelser om massakren i Butja – både de, som fremgår af udsendelsen samt hans tweets – kan DR blandt andet oplyse, at enslydende budskaber om Butja-massakren er blevet spredt bredt af en lang række russiske aktører, herunder præsident Vladimir Putin, udenrigsminister Sergey Lavrov og statsstyrede nyhedsmedier som tv-stationen RT. RT har siden foråret 2022 været sanktioneret og blokeret i EU for at begrænse udbredelsen af desinformation fra Kreml. FN's Menneskerettighedsråd har desuden undersøgt drabene på civile i Butja og konkluderede i sommeren 2022, at russiske soldater stod bag.

For så vidt angår [Klager]s udtalelser om ukrainske styrkers handlinger kan DR blandt andet henvise til DRs svar af 25. maj 2023 til [Klager]. I svaret henviser DR blandt andet til [Lektor B], lektor i statskundskab ved Kyiv-Mohyla Universitetet, der i artiklen *"De er guf for Putins propaganda: Et lille regiment forsvare Ukraine med nazi-symbol på ærmet"* blandt andet udtaler, at Azov-bataljonen i dag er "en overvejende ikke-ideologisk kampenhed", og at tricket i den russiske propaganda er netop at sammenblende den militære og politiske ledelse.

DR understreger dog det ovenfor anførte om, at samtlige desinformationshistorier er efterprøvet via flere af hinanden uafhængige kilder. Det gælder også de to eksempler ovenfor.

På den baggrund er det DRs opfattelse, at udtalelserne om, at [Klager] spreder russisk desinformation, har tilstrækkelig dækning i de faktiske forhold. Det er blandt andet DRs opfattelse, at DR i udsendelsen på tilstrækkelig vis har redegjort for de faktuelle forhold, samt at DR har efterprøvet oplysninger i særlig høj grad. DR afviser således, at oplysningerne er ukorrekte, ligesom DR afviser, at DR beskylder [Klager] for en forbrydelse.

DR kan bekræfte, at der som led i produktionen af programserien er arbejdet med et manuskript, hvilket er et helt sædvanligt arbejdsredskab i forbindelse med en produktion i tre afsnit med en varighed på knap tre timer. Et manuskript, der indebærer indholdsmæssige og dramaturgiske valg og fravalg, herunder udvælgelse af optagelser og rækkefølgen heraf, er således en forudsætning for at kunne producere et program i dokumentargenren. Brugen af manuskript som hjælperedskab er efter DRs opfattelse også i øvrigt irrelevant for klagen.

DR er ikke enig i [Klager]s udlægning af udsendelsen, herunder at det fremstilles som om, at han udøver strafbar påvirkningsvirksomhed og beskyldes for ”eksplicit strafbare forhold, der hører under spionageparagraffer i straffeloven”. DR har bemærket, at det ikke på noget tidspunkt i udsendelsen – hverken af DR eller andre – påstås, at [Klager] udøver påvirkningsvirksomhed eller andre strafbare forhold. DR kan særligt henvise til ovenfor om DRs brug af begreberne ”netværk” og ”desinformation”. Det er DRs opfattelse, at DRs brug af begreberne i udsendelsen skal forstås som beskrevet af DR, og at udtalelserne har dækning i de faktiske forhold. Det forhold, at en seer/læser drager sine egne, fejlagtige konklusioner, kan ikke lægges DR til last, når udtalelserne i udsendelsen har dækning i de faktiske forhold. Dertil kommer, at [Klager] slet ikke omtales i den pågældende seer-/læserkommentar, der kan være rettet mod mange af de personer, der indgår i udsendelsen.

For så vidt angår journalisternes brug af ordet ”påvirkningsnetværk” er der tale om journalisternes eget begreb, der skal forstås i den konkrete sammenhæng, hvor det bliver brugt. Heller ikke DRs brug af begrebet ”påvirkningsnetværk” kan i den konkrete sammenhæng tages til indtægt for et synspunkt om, at [Klager] udøver strafbar påvirkningsvirksomhed. Derudover vises [Klager] kun meget kortvarigt i cirka fem sekunder fra den offentlige demonstration, hvor han omfavner en af deltagerne. Som [Klager] selv har anført i sin klage, dækker han demonstrationen som borgerjournalist, hvilket optagelserne også giver indtryk af.

DR har afslutningsvis bemærket, at [Klager] i kraft af sin deltagelse i den offentlige debat som aktiv meningsdanner, der ønsker at påvirke eller bidrage til den offentlige opinion om emner af væsentlig samfundsmæssig interesse, må tåle at være genstand for kritisk medieomtale, herunder at hans udtalelser sættes i forbindelse med andre kilders vurderinger. Ved vurderingen af udtalelsernes karakter bør der efter DRs opfattelse også tages hensyn til, at der ikke findes regler, der specifikt forbyder udbredelse af desinformation.

- Nazisme-beskyldninger

DR har anført, at klippet bruges i en længere sekvens i udsendelsen om, hvordan 152 personer, der er forbundet til hinanden på forskellig vis, formidler eller offentliggør oplysninger, som ifølge DRs kilder kan betegnes som prorussisk desinformation.

Det fremgår på ingen måde klart af udsendelsen i 24syv, at [Klager]s udtalelser specifikt drejer sig om Azov-bataljonen. Udtalelsen er således et svar på følgende spørgsmål, jf. [tidskode 03:06] i 24syv-udsendelsen, som [Klager] har henvist til:

”Vært, 24syv: 90 % af Mariopols bygninger skulle være beskadiget og omkring 300.000 mennesker er fortsat fanget i byen uden strøm og vand og med meget lidt mad tilbage. Hvad ser du som løsningen på den situation?”

[Klager]s svar på spørgsmålet viser tydeligt, at hans udtalelse ikke er rettet mod de ukrainske styrker generelt, jf. hans formulering ”de tilbageværende styrker er nationaliststyrker eller nazister, som ikke vil overgive sig”. Der er dermed ikke tale om en generalisering af alle ukrainske styrker, hvilket fremstår klart og tydeligt for seerne.

Det fremgår dog hverken klart af spørgsmålet eller svaret, at [Klager] alene henviser til Azov-bataljonen. Hertil kommer i øvrigt, at medlemmerne af Azov-bataljonen ifølge DRs kilder ikke kan kaldes nazister, jf. nærmere under punktet om brugen af betegnelsen ”desinformation”.

Hvad angår [Kilde A]s udtalelser om brug af nazi-begrebet som eksempel på russisk propaganda, er det efter DRs opfattelse klart for seeren, at [Kilde A] udtaler sig generelt om brug af nazi-begrebet som led i russisk propaganda, og at [Kilde A] ikke udtaler sig konkret om [Klager]s udtalelser i udsendelsen. Også af denne grund har DR afvist [Klager]s påstand om, at DR forsøger at få det til at fremstå som om, at [Klager] påstår, at alle er nazister. DR kan i øvrigt oplyse, at klippet blandt andet bruges til at illustrere, at [Klager] deltager i den offentlige debat som aktiv meningsdanner, herunder om krigen i Ukraine. Klippet dokumenterer også, at [Klager] benytter sig af et narrativ, der drager paralleller til brug af nazi-begrebet, som ifølge flere af DRs kilder er et eksempel på russisk propaganda eller desinformation.

DR har afvist, at artiklen *”De er guf for Putins propaganda: Et lille regiment forsvare Ukraine med nazi-symbol på ærmet”* er i modstrid med det, som DR i sin udtalelse har anført om, at Azov-bataljonen ifølge DRs kilder ikke kan kaldes nazister. DR har allerede redegjort for forståelsen af den pågældende artikel samt DRs efterprøvelse.

Kildekritik

DR har bemærket, at det ligger inden for DRs redigeringsret at vælge hvilke kilder, der medvirker i DRs programmer, så længe de indholdsmæssige krav til den bragte information iagttages.

East StratCom Task Force, som hører under EU’s fælles udenrigstjeneste, blev oprettet i 2015 og har til formål at bekæmpe desinformation om især EU. East StratCom står bag EUvsDisinfo, som er en meget omfattende mediemonitorering på 15 sprog, der identificerer artikler og andet medieindhold, der vurderes at udgøre desinformation.

DR har først og fremmest bemærket, at [Kilde A] ikke på noget tidspunkt udtaler sig om [Klager], men generelt om spredning af russisk desinformation, hvilket er et af kontorets primære arbejdsområder. Ud over at [Kilde A] medvirker i udsendelsen, er materiale fra East StratCom, herunder fra EUvsDisinfo, indgået i den bagvedliggende research af, hvornår en udtalelse vurderes som desinformation. DR har dog bemærket, at disse vurderinger ikke alene bygger på East StratComs vurderinger, men også på en række andre kilder.

Det er derudover DRs klare opfattelse, at både [Kilde A] og East StratCom, herunder EUvsDisinfo, er kilder, der må anses for at have meget høj troværdighed, og at der således skal tungtvejende argumenter for at antage, at udtalelser, publikationer mv. fra disse skulle være farvet af personlige interesser og skadevoldende hensigt i relation til [Klager]. Det er DRs opfattelse, at [Klager] ikke har fremsat sådanne tungtvejende argumenter. Det ændrer ikke herpå, at [Klager] på et tidspunkt har offentliggjort en kritik af East StratCom.

Afslutningsvis har DR bemærket, at det fremgår udtrykkeligt af udsendelsen, at [Kilde A] er chefkonsulent ved EU's fælles udenrigstjeneste, og at seerne således har tilstrækkelig mulighed for at forholde sig til hans troværdighed i forhold til modsætningsforholdet mellem EU og Rusland mere generelt.

DR er ikke enig i [Klager]s udlægning af, hvad han betegner som en "ansvarsfraskrivelse" på EUvsDisinfos hjemmeside. DR formoder, at der er tale om følgende passus på hjemmesiden euvdisinfo.eu:

"Disclaimer

Cases in the EUvsDisinfo database focus on messages in the international information space that are identified as providing a partial, distorted, or false depiction of reality and spread key pro-Kremlin messages. This does not necessarily imply, however, that a given outlet is linked to the Kremlin or editorially pro-Kremlin, or that it has intentionally sought to disinform. EUvsDisinfo publications do not represent an official EU position, as the information and opinions expressed are based on media reporting and analysis of the East StratCom Task Force. "

DR har afvist, at den pågældende disclaimer har betydning for troværdigheden af [Kilde A] og East StratCom som kilder. Som dokumentation for, at East StratCom skulle have til hensigt at ville skade [Klager], og at East StratCom og [Kilde A] dermed er uegnede som kilder, har [Klager] henvist til presseenævns sagen 16-70-01030. I den klummeartikel, som presseenævns sagen angik, udtalte [Klager] kritik af East StratCom. I klummen blev [Klager]s kritik sat i sammenhæng med modsatrettede synspunkter fra tre eksperter, ligesom [Person H] fra East StratCom medvirkede som baggrundskilde. I presseenævns sagen anførte [Klager] blandt andet, at mediet i samarbejde med East StratCom begik et "karaktermord" på ham. DR har desuden bemærket, at presseenævns sagen også omhandlede aftalegrundlaget for [Klager]s medvirken. Pressenævnet udtalte ikke kritik i den pågældende sag.

Det er således DRs klare opfattelse, at det må have formodningen imod sig, at en institution under EU's fælles udenrigstjeneste skulle have skadevoldende hensigter over for [Klager] personligt på baggrund af en klummeartikel fra 2016, og at [Kilde A]s generelle udtalelser eller East StratComs materiale derfor skulle være farvet heraf.

Genmæle

DR har bemærket, at det er uklart for DR, hvordan klagepunktet skal forstås, for eksempel om klagepunktet går på forelæggelsen forud for publicering af udsendelsen eller [Klager]s efterfølgende krav om genmæle, ligesom klagen ikke indeholder henvisninger til de vejledende regler for god presseskik.

DR har på grundlag af den nuværende formulering derfor ikke fundet det muligt at kunne svare meningsfuldt på denne del af klagen.

Således som klagen er formuleret, har DR lagt til grund, at det pågældende klagepunkt dækker over det synspunkt, at [Klager] ikke har haft mulighed for at komme til orde, medmindre han stillede op til et interview. Heroverfor bemærkes, at [Klager] kunne have valgt at svare reelt og konkret på forelæggelsen og samtidig have afvist at stille op til interview. Følgen ville have været, at DR havde været forpligtet til at tage hans svar i betragtning. Denne del af klagen bør derfor afvises.

Samlet set er det DRs opfattelse, at udsendelsen er i overensstemmelse med god presseskik, og at klagen over øvrige artikler og indslag bør afvises.

3 Pressenævnets begrundelse og afgørelse:

I sagens behandling har følgende nævnsmedlemmer deltaget:

Jens Kruse Mikkelsen, Hans Peter Blicher, Lene Sarup og John Meinert Jacobsen.

Klagefrist

Pressenævnet bemærker, at det følger af medieansvarslovens § 34, stk. 3, at en klage over DRs tilsidesættelse af god presseskik skal indgives til mediet senest 12 uger efter offentliggørelsen. Fristen for at klage til Pressenævnet over mediets afgørelse er 12 uger efter modtagelsen af afgørelsen, jf. medieansvarslovens § 34, stk. 3. Der er efter medieansvarsloven ikke hjemmel til at dispensere fra klagefristen.

DR bragte den 3. maj 2023 udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"* på DR1 og platformen DRTV. DR bragte herefter i perioden fra den 8. maj 2023 til 17. maj 2023 en række artikler, radio- og nyhedsindslag på forskellige DR-platformer med omtale af programserien *"Skyggekrigen"*.

[Klager] klagede den 9. maj 2023 til DRs Lytternes og seernes redaktør over udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"*, som oversendte klagen til DR Nyheders redaktion. Redaktionen afviste den 25. maj 2023 klagen.

Den 1. juni 2023 klagede [Klager] over redaktionens afvisning til DRs Lytternes og seernes redaktør, hvor han udvidede sin klage til også at omfatte en række artikler og radioindslag.

Ved mail af 2. juni 2023 til [Klager] oplyste DRs Lytternes og seernes redaktør, at han ville gennemgå klagen og stille sin indstilling og konklusion til DRs generaldirektør, der ville tage stilling til, om hun er enig. DRs Lytternes og seernes redaktør anmodede [Klager] om at uddybe sine supplerende klagepunkter og oplyste, at DRs Lytternes og seernes redaktør i første omgang ville behandle [Klager]s klage over redaktionens afvisning, men at det i forhold til klagen over det yderligere indhold ville være DR, der i første instans skulle svare på kritikken, når [Klager] havde uddybet dette, før DRs Lytternes og seernes redaktør eventuel ville forholde sig til DRs svar.

Den 30. juni 2023 uddybede [Klager] over for DRs Lytternes og seernes redaktør sine klagepunkter vedrørende yderligere indhold fra DR, som oversendte klagen til DR Nyheders redaktion. Redaktionen afviste den 12. juli 2023 klagen, der omfattede udsendelsen samt en række artikler og radioindslag.

På baggrund af DRs Lytternes og seernes redaktørs gennemgang af klagen sendte DRs generaldirektør den 11. august 2023 et endelig svar til [Klager], der alene angik udsendelsen. Det fremgik af svaret, at det var DRs generaldirektørs konklusion, at udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"* samlet set overholder DRs etiske retningslinjer.

Pressenævnet bemærker, at mediers interne klageorganer arbejder uafhængigt af Pressenævnet, og en klage til et internt klageorgan som DRs Lytternes og seernes redaktør medfører således ikke, at klagefristen til Pressenævnet afbrydes (har ikke opsættende virkning).

[Klager] sendte ved mail af 3. november 2023 en klage over DRs afvisninger til Pressenævnet. Klagen er imidlertid først registreret modtaget i Pressenævnets indbakke den 5. november 2023, hvor [Klager] genfremsendte mailen af 3. november 2023 med klagen samt mail af 4. november 2023 fra "Mail Delivery Subsystem", hvoraf fremgår, at mailen af 3. november 2023 ikke kunne leveres til Pressenævnets mailadresse.

Da der foreligger dokumentation for, at tekniske vanskeligheder har forhindret leveringen af klagers mail af 3. november 2023, anses [Klager] for at have haft en berettiget forventning om, at klagen over tilsidesættelse af god presseskik var modtaget i Pressenævnet den 3. november 2023.

Klagen er således indgivet mere end 12 uger efter DRs redaktions afvisning den 12. juli 2023, som vedrørte udsendelsen "*Skyggekrigen: Kampen om sandheden*" samt en række artikler, radio- og nyhedsindslag med omtale af programserien "*Skyggekrigen*". Klagen afvises derfor for denne del som for sen.

Pressenævnet kan herefter alene tage stilling til klagen for så vidt angår DRs generaldirektørs afvisning den 11. august 2023, som alene vedrørte udsendelsen "*Skyggekrigen: Kampen om sandheden*", og som grundet tekniske vanskeligheder ved fremsendelsen efter omstændighederne anses for indgivet rettidig for denne del.

Kompetence

Pressenævnet bemærker, at det følger af medieansvarslovens § 34, at "massemediernes indhold og handlemåde" skal være i overensstemmelse med god presseskik. Det er således mediet og ikke den enkelte journalist, som er part i Pressenævnets sag, ligesom det er redaktøren, der eventuelt pålægges at offentliggøre en kendelse fra Pressenævnet efter medieansvarslovens § 49.

Pressenævnet bemærker endvidere, at nævnet træffer afgørelse i sager om, hvorvidt der er sket offentliggørelse i strid med god presseskik, jf. medieansvarslovens § 34 og de vejledende regler for god presseskik, og hvorvidt et massemedie efter reglerne i medieansvarslovens kapitel 6 er forpligtet til at offentliggøre et genmæle. Spørgsmålet om, hvorvidt straffelovens bestemmelser er tilsidesat, hører under domstolene og falder uden for nævnets kompetence.

Det falder endvidere uden for nævnets kompetence at tage stilling til, om DRs egne etiske retningslinjer er overholdt.

Det bemærkes herudover, at nævnet ikke har mulighed for at tage stilling til spørgsmålet om genmæle, da [Klager] ikke har fremsendt et konkret forslag til DR, som mediet har afvist at bringe.

Retlig interesse

Det er som udgangspunkt en betingelse for at klage til Pressenævnet, at klageren har retlig interesse i det for hold, der klages over. Det indebærer, at man som person, virksomhed, organisation eller lignende skal være omtalt, afbildet eller på anden måde identificeret i mediet. Det er ikke tilstrækkeligt blot at have interesse i det emne, der er behandlet.

Klagen er indgivet af [Klager], og klagen ses ikke indgivet på vegne af andre af de i omtalen nævnte personer. Klagen behandles derfor alene i forhold til [Klager].

God presseskik

Samtykke til medvirken

[Klager] har klaget over, at DR har anvendt optagelser og stillbilleder af ham, som DR ikke har gyldigt samtykke til at bringe.

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at meddelelser, der kan krænke privatlivets fred, skal undgås, medmindre klar almen interesse kræver offentlig omtale. Det enkelte menneske har krav på beskyttelse af sin personlige anseelse, jf. punkt B. 1.

Det er Pressenævnets opfattelse, at et gyldigt samtykke skal være frivilligt, specifikt og informeret. Det vil sige, at personen ikke må have afgivet sit samtykke under tvang eller pres, ligesom vedkommende skal være vidende om, at der gives samtykke til offentliggørelse og være klar over, hvad udsendelsen omhandler. Der er ingen formkrav til samtykke, eksempelvis skriftlighed. Samtykket kan gives såvel skriftligt som stiltiende.

Det er som udgangspunkt ikke i strid med god presseskik, at medier fotograferer eller filmer personer eller virksomheder, der befinder sig på offentligt tilgængelige steder, og offentliggør billeder af denne art, selv om de pågældende ikke har samtykket hertil. Der skal dog udvises varsomhed af hensyn til de implicerede, herunder til de sammenhænge, hvori de indgår.

Det er endvidere Pressenævnets opfattelse, at det har samfundsmæssig interesse at omtale og behandle spredningen af russisk desinformation. Pressenævnet er ligeledes af den opfattelse, at hensynet til videregivelse af information, som har væsentlig samfundsmæssig betydning helt undtagelsesvis kan veje tungere end den konkret indgåede aftale.

På baggrund af sagens oplysninger lægger Pressenævnet til grund, at DR den 1. april 2022 kontaktede [Klager] via mail med anmodning om kontakt. DR oplyste i den forbindelse, at DR "[er] i gang med at undersøge mulighederne for at lave en dokumentar om konflikten mellem Ukraine og Rusland", og at [Klager] "skiller [sig] ud som en sjælden mere Rusland-positiv stemme". Nævnet lægger endvidere til grund, at [Klager] og DR efterfølgende var i telefonisk kontakt og skrev via mail og sms, og at [Klager] deltog i et fysisk møde med DR, hvor hans medvirken blev drøftet.

Den 7. april 2022 foretog DR optagelser af [Klager], da han medvirkede i et interview med 24syv i radioprogrammet "*Krig i Europa*". DR foretog endvidere den 9. maj 2022 optagelser af [Klager], der som borgerjournalist deltog i et arrangement på Bispebjerg Kirkegård, som omhandlede russisk fejring

af afslutningen på Anden Verdenskrig. Et uddrag af optagelserne foretaget i april og maj 2022 indgår i udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"*.

DR oplyste ved mail af 30. maj 2022 [Klager] om, at DR er "ved at finde en endelig form på dokumentationen", og at "[d]et tegner til at blive en serie, som vi laver i samarbejde med vores søsterorganisationer i Norge, Sverige og Finland". DR oplyste også, at "[j]o mere vi researcher, jo mere finder vi grund til at forholde os kritisk til Putin og Ruslands ageren i Ukraine og Europa generelt. Det vil du næppe være enig i, men det er sådan det tegner sig for os baseret på den research, vi laver. Som det tegner sig nu, vil dette afspejle sig i de endelige programmer".

[Klager] oplyste herefter ved mail af 1. juni 2022, at DR "har ændret præmis, vinkel og format", og at "[d]et er ikke længere den produktion, jeg indvilgede i at medvirke i, men en ramme med klassiske stereotyper, jeg kender alt for godt". [Klager] oplyste i den forbindelse til DR, at han "er ude af projektet, der aldrig kommer til at repræsentere mig eller mine synspunkter legitimt". DR og [Klager] var herefter i skriftlig kontakt.

DR bragte den 3. maj 2023 udsendelsen *"Skyggekrigen: Kampen om sandheden"* på DR1 og platformen DRTV.

Pressenævnet finder, at [Klager]s samtykke til at deltage i udsendelsen må betragtes som gyldigt, idet han findes at have medvirket frivilligt med viden om, hvordan hans udtalelser ville indgå i udsendelsen, og at udsendelsen ville blive offentliggjort. Nævnet har lagt vægt på, at DR i tilstrækkeligt omfang gjorde [Klager] opmærksom på, hvad udsendelsen ville angå, herunder at udsendelsen ville handle om konflikten mellem Ukraine og Rusland, og at [Klager] skiller sig ud som en sjælden mere Rusland-positiv stemme. Nævnet finder således, at udsendelsens indhold stemmer overens med, hvad der var stillet [Klager] i udsigt. Nævnet finder samtidig, at anvendelsen af optagelserne af [Klager], som DR foretog hos 24syv og på Bispebjerg Kirkegård, i sammenhæng med omtalen ikke kan anses for at indebære en krænkelse af [Klager]s privatliv. Nævnet har lagt vægt på karakteren af optagelserne, herunder at de anvendte optagelser ikke viser forhold, der er egnede til at krænke [Klager]s privatliv, og at optagelserne af [Klager] ikke viser ham i en privat situation, men viser hans ageren som led i hans professionelle virke som borgerjournalist.

Det forhold, at udsendelsen blev produceret i fællesskab af de fire nordiske public service broadcastere DR, SVT, NRK og Yle, medfører efter nævnets opfattelse ikke, at præmissen for udsendelsen ændrede sig. Sådan som sagen foreligger oplyst, finder nævnet det ikke dokumenteret, at [Klager] ud fra det aftalte havde ret til at tilbagekalde sit samtykke til medvirken.

På denne baggrund finder Pressenævnet, at [Klager] kan anses for at have givet samtykke til at medvirke i udsendelsen i den foreliggende form. Nævnet udtaler ikke kritik.

Korrekt information og forelæggelse

[Klager] har klaget over, at DR ikke har forelagt ham konkret kritik, og i det omfang, DR har forelagt, er hans svar blevet ignoreret. [Klager]s svar ville øjeblikkeligt demonstrere den fortælling, som DR bruger i udsendelsen.

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at det er mediernes opgave at bringe korrekt og hurtig information. Så langt det er muligt, bør det kontrolleres, om de oplysninger, der gives eller gengives, er korrekte. Angreb og svar bør, hvor det er rimeligt, bringes i sammenhæng og på samme måde. Dette gælder i særlig grad krænkende eller skadelige udsagn, jf. punkt A. 1 og A. 4.

Det følger videre af de vejledende regler for god presseskik, at oplysninger, som kan være skadelige, krænkende eller virke agtelsesforringende for nogen, skal efterprøves i særlig grad, inden de bringes, først og fremmest ved forelæggelse for den pågældende, jf. punkt A. 3.

Pressenævnet bemærker, at redaktøren i overensstemmelse med det almindelige princip om redaktørens ret til at redigere mediet som udgangspunkt er berettiget til at beslutte, hvad man vil bringe i mediet. Det vil sige, at det ligger inden for grænserne af redaktørens redigeringsret at undlade at omtale forhold, der for en af parterne eller andre forekommer centrale, ligesom det er op til redaktøren at vælge og fravælge materiale og kilder, så længe det samlede indtryk giver et retvisende billede. Citater og meningstilkendegivelser må imidlertid ikke bringes i en form, så det forvansker det fremførte synspunkt.

Et massemedie har således som led i den redaktionelle proces ret til på egen hånd at forkorte og redigere i optagelser, såfremt budskabet i optagelserne efter foretagne forkortelser og redigering fremstår som uforvansket, og at optagelserne ikke bringes i en krænkende eller misvisende sammenhæng.

- Hosting af hjemmeside i Rusland

[Klager] har klaget over, at det ikke fremgår af udsendelsen, at årsagen til, at hans hjemmeside [Hjemmesiden] er hostet i Rusland af [Hostingselskabet], er for at beskytte hans ytringsfrihed.

Af udsendelsen fremgår blandt andet følgende:

[Tidskode 20:29-21:50]

Der vises optagelser af [Journalist A] og [Journalist B], der sidder og arbejder på en computer. Der filmes på computerskærmen, som de arbejder ved:

”[Journalist B]: Og ideen er, at vi for eksempel laver en person her, en ”entity”, der hedder [Klager], som er en af de her personer, vi har, allerede har fulgt lidt, som er dansker og kalder sig selv borgerjournalist, har nogle medier, deltager i medier, og kan vi se, meget, meget tydeligt, spreder russisk desinformation ret systematisk. Han har for eksempel en hjemmeside ved vi. Så kan man lave et domain heroppe. Han har [Hjemmesiden]. Så tager vi hans hjemmeside, og så ser vi, hvor ligger det, den hjemmeside henne. Hvor er den hostet henne. Den er hostet på noget der hedder [Hostingselskabet]. Det er altså en dansk hjemmeside, det her, på dansk, men den er hostet på et eller andet, der hedder noget med Rusland. Så kan man så søge, du ved, skal vi prøve at ”resolve” det til en IP-adresse. En IP-adresse det er jo det, hvor at alle hjemmesider går igennem en IP-adresse. Og så kan man så se, hvor ligger den her IP-adresse. Og så kan du altså se tre af IP-adresserne. De kører på Russia. Jeg har så været inde på den hjemmeside, som hedder sprinthost, som hans hjemmeside har hostet, og man kan så kun betale med rubler og alt er på russisk.”

På baggrund af sagens oplysninger lægger Pressenævnet til grund, at DR ved mail af 15. marts 2023 anmodede [Klager] om hans kommentar til, at hans hjemmeside [Hjemmesiden] er hostet i Rusland. Nævnet

lægger endvidere til grund, at [Klager] ved mail af 16. marts 2023 svarede DR med en henvisning til et link til et Twitter-svar af 11. september 2019 fra [Klager] til Twitter-brugeren "[Twitter-brugeren]", som havde følgende indhold: "[Twitter-brugeren], for at beskytte min ytringsfrihed."

Pressenævnet finder, at DRs udeladelse af oplysningen om årsagen til, at [Klager]s hjemmeside [Hjemmesiden] er hostet i Rusland, ikke overskrider rammerne for redigering. Nævnet har lagt vægt på, at det i udsendelsen korrekt er gengivet, at hjemmesiden er hostet i Rusland på [Hostingselskabet], at [Klager] har fået lejlighed til at forholde sig til oplysningen, og at udeladelsen af oplysningen ikke kan anses for at give et ukorrekt indtryk af grundlaget for hostingen. Nævnet udtaler ikke kritik.

- Likvideringer i Butja

[Klager] har klaget over, at DR har vist et udvalgt klip fra hans interview i 24syv den 7. april 2022 for at manipulere seerne.

[Klager] har endvidere klaget over, at DR har foretaget en manipuleret redigering af optagelserne fra hans interview i 24syv, således at radioværten [Radiovært B] udtrykker et skeptisk blik, og radioværterne herefter afslutter interviewet.

Af udsendelsen fremgår blandt andet følgende:

[Tidskode 16:45-20:06]

Der vises optagelser af [Klager], som går ind i 24syvs bygning og bliver lukket ind i et radiostudie. På skærmen står "KØBENHAVN, 7. APRIL 2022". Det vises herefter optagelser af [Klager], som er i 24syvs radiostudie med radioværterne [Radiovært A] og [Radiovært B]:

"[Radiovært A]: [Klager], freelancejournalist og mediekritiker, velkommen til Krig i Europa på 24syv.

[Klager]: Tak skal du have.

[Radiovært A]: Er russerne er ved at vinde i Donbas-regionen?

[Klager]: Ja, absolut. Og Rusland har vundet krigen og det er jo alle, der, altså man kan ikke se sobert på det her uden at sige, at Rusland vinder uanset hvad. Altså uanset, hvor mange civile du giver molotovcocktails og panserværnsraketter og udleverer våben til, så kommer det ikke til at ændre noget."

Der klippes til optagelser af et interview med [Kilde A], og der vises dækbilleder fra Butja, Ukraine den 3. april 2022:

"[Kilde A]: Butja det var sådan et af de første og meget, meget markante eksempler. Og derfor blev Butja nord for Kyiv sådan indbegrebet af russiske styrker ind, overgreb, blev tvunget væk igen. Så brugte man meget store ressourcer fra russisk side på at udspy desinformation. Det, der var foregået i Butja, det havde intet med overgreb at gøre. De lig, der blev fundet, da russiske styrker trak sig tilbage, det var simpelthen bare filmskuespillere, der hurtigt var blevet placeret på gaden. Og man kunne se, de bevægede armen, når kamerafolkene kørte forbi. Og der var i virkeligheden talen om en snedig, manipulerende operation iværksat fra Kyiv. Og hvis man kan forurene informationslandskabet og sige: Arh, der var da noget om

det, og var det ikke bare skuespillere, der var sminket lagt der som lig der. Og bare at plante den der diskussion, den er så forurenende. ”

Der klippes herefter tilbage til [Klager], der er i 24syvs radiostudie:

”[Radiovært A]: Har russiske soldater begået drab på civile og voldtaget kvinder i Butja?

[Klager]: Altså, man kan jo ikke udelukke noget som helst, men de såkaldte, den der retssag, der har kørt i medierne og fra ukrainsk...

[Radiovært A]: [Afbryder] Hvad tror du?

[Klager]: Nej, ej men det tror jeg ikke. Men selvfølgelig vil jeg sige, selvfølgelig er civile blevet slået ihjel, og selvfølgelig er der blevet begået overgreb i krig, fordi at...

[Radiovært A]: [Afbryder] Af russiske soldater?

[Klager]: Nej, altså den der historie, vi får, den tror jeg overhovedet ikke på. Og der er jo alle mulige problemer med den, fordi Rusland forlod Butja den 30. marts. Og så er det fire dage efter, at vi hører om de her lig. Men...

[Radiovært A]: [Afbryder] Hvem gjorde det?

[Klager]: Årh, jeg ved ikke, om jeg skal sidde og sige sådan noget. Men de første, der rykkede ind efter russerne, var Azovpoliti eller Azovbataljonen. De lig, vi ser, de er bagbundet med hvide klæder, og de hvide klæder, det var sådan nogen som man bruger, som russerne beder om, at man sætter på armen for at vise, at man ikke er kombattant. ”

Der klippes til en sort skærm med følgende tekst:

”FN’s menneskerettighedsråd har undersøgt drabene på civile i Butja og konkluderet, at det var russiske soldater, der stod bag. ”

Der klippes til optagelser fra et overvågningskamera fra af en bevæbnet gruppe soldater, der går på en vej. Ved siden af dem kører et militært køretøj. Til sidst i optagelsen er der en soldat, der forsøger at slukke kameraet ved at ødelægge det med sit våben. På skærmen står ”Channel 3”, ”2022 03 03 14 [samt sekunder, der tæller op fra 45, *Pressenævnet*]” og ”RUSSISKE TROPPER, BUTJA”.

Der klippes videre til yderligere optagelser fra overvågningskameraet af en gruppe personer, der løber over en vej på en række med dukkede hoveder. Bag dem løber en person i militæruniform med et våben peget i retningen af personerne på rækken. Der klippes til optagelser, der viser hænderne på en person, der er bundet sammen bag på ryggen med et reb. Herefter klippes til optagelser, der viser fødderne på en person, der er bundet sammen med et reb. Der klippes yderligere til optagelser, der viser en person, der har ansigtet i hænderne, som ryster.

Der klippes til optagelser af [Klager], der er i 24syvs radiostudie:

”[Radiovært A]: Er det ukrainerne, der har gjort det?

[Klager]: Jamen altså det, jeg skal jo heller ikke dømme, men det ser sådan ud.

[Der filmes på radiovært [Radiovært B], som også er i studiet]

[Radiovært B]: [Klager], freelancejournalist og mediekritiker, tak fordi du var med her i Krig i Europa her til morgen. ”

[Tidskode 56:14-56:27]

Der vises en sort skærm, hvor der står følgende tekst:

”Den danske borgerjournalist [Klager] ønsker ikke at stille op til interview om sine udtalelser. Han skriver, at han ikke ønsker at indgå i en dokumentar, som han mener, er en bagvaskelse af ham for underholdningens skyld. Han har ikke ønsket at uddybe, hvorfor han mener, at det ser ud til at være ukrainerne, der står bag massakren i Butja. ”

På baggrund af sagens oplysninger lægger Pressenævnet til grund, at [Klager] den 7. april 2022 medvirkede i et interview med 24syv i radioprogrammet ”Krig i Europa”. Nævnet lægger endvidere til grund, at DR i udsendelsen har anvendt et uddrag af interviewet med [Klager].

Pressenævnet finder ikke grundlag for at fastslå, at DR ved redigeringen af interviewet med [Klager] og den anvendte klipning har overskredet rammerne for redigering. Nævnet har lagt vægt på, at [Klager]s budskab fra interviewet og baggrunden for hans synspunkter ikke fremstår forvansket i udsendelsen, herunder navnlig at Rusland forlod Butja den 30. marts, at det var fire dage efter, at man hørte om ligene, og at de første, der rykkede ind efter russerne, var Azovpoliti eller Azovbataljonen. Nævnet har også lagt vægt på, at der ikke var indgået nogen aftale om omfanget af interviewet. Det er herefter nævnets vurdering, at DRs redigering af interviewet ikke over for seerne giver et misvisende indtryk af [Klager]s synspunkter. Nævnet udtaler ikke kritik.

- ”Netværk” og ”desinformation”

[Klager] har klaget over, at oplysningerne om DRs kortlægning af et nordisk netværk, herunder [Klager], der spreder russisk desinformation, er krænkende for ham og savner faktisk belæg.

I den forbindelse har [Klager] henvist til, at det er ukorrekt, at han indgår i netværk med [Person C].

Af udsendelsen fremgår blandt andet følgende:

[Tidskode 20:10-22:48]

Der vises optagelser [Journalist A], der arbejder på en computer. Der zoomes ind på computerskærmen, så det kan ses, hvilken internetside hun er inde på. Internetsiden ”EUvsDisinfo” vises. Der filmes herefter på DRs journalist [Journalist B], der sidder bag [Journalist A], og som også arbejder på en computer. Der klippes til optagelser af [Journalist A], som bliver interviewet:

”[Journalist A]: Vi har fået adgang til et program, som blandt andet efterretningstjenester og politi bruger til at kortlægge netværk og til at afdække deres infrastruktur. ”

Der klippes tilbage til [Journalist A] og [Journalist B], der sidder og arbejder på en computer. Der filmes på computerskærmen, som de arbejder ved:

”[Journalist B]: Og ideen er, at vi for eksempel laver en person her, en ”entity”, der hedder [Klager], som er en af de her personer, vi har, allerede har fulgt lidt, som er dansker og kalder sig selv borgerjournalist, har nogle medier, deltager i medier, og kan vi se, meget, meget tydeligt, spreder russisk desinformation ret systematisk. Han har for eksempel en hjemmeside ved vi. Så kan man lave et domain heroppe. Han har [Hjemmesiden]. Så tager vi hans hjemmeside, og så ser vi, hvor ligger det, den hjemmeside henne. Hvor er den hostet henne. Den er hostet på noget der hedder [Hostingselskabet]. Det er altså en dansk hjemmeside, det her, på dansk, men den er hostet på et eller andet, der hedder noget med Rusland. Så kan man så søge, du ved, skal vi prøve at ”resolve” det til en IP-adresse. En IP-adresse det er jo det, hvor at alle hjemmesider går igennem en IP-adresse. Og så kan man så se, hvor ligger den her IP-adresse. Og så kan du altså se tre af IP-adresserne. De kører på Russia. Jeg har så været inde på den hjemmeside, som hedder [Hostingselskabet], som hans hjemmeside har hostet, og man kan så kun betale med rubler og alt er på russisk. ”

Der klippes til en optagelse, hvor der på skærmen står russisk tekst og ”NOVOROSSIATV. COM”. Der klippes til optagelser fra en internetside, hvor [Klager] giver et interview. Der filmes også værten [Værten], som [Klager] interviews af. På skærmen står russisk tekst og ””SANDHEDES VEJ”, NOVO-RUSSIYA TV - AUGUST 2016”:

”[Journalist B], speak voiceover: Vi kan også se, at han for eksempel har optrådt på pro-russisk tv.

[Klager]: When I saw the news about the war, I was afraid that...

[Der er herefter i optagelsen indsat en synkroniseret oversættelse af [Klager]s stemme til russisk]

[Klager] (på engelsk med dansk undertekstning): ...Donbas blev regeret af krigsherrer og forbrydere efter krigen. Men af alle dem, jeg har talt med, var der kun én, der ville tilbage til Ukraine. Det lader til, at administrationen gør et stort og godt stykke arbejde. Så jeg håber virkelig for jer, at I kan fortælle den her proces. Jeg ønsker jer held og lykke.

[Værten] (på russisk med dansk undertekstning): Tak til vores gæst. I har set en direkte udsendelse af ”Sandhedens vej”. Jeg hedder [Værten]. Dagens gæst var [Klager] fra Danmark. ”

[Tidskode 25:28-26:01]

Der vises optagelser af [Journalist A] og [Journalist B], der arbejder på en computer:

”[Journalist A]: Det vi har gjort, det er, vi har siddet i lang tid og kortlagt spredningen af russisk desinformation på sociale medier, og der har vi udpeget nogen bestemte personer, som er meget aktive både i spredningen, men også i forhold til afholdelse af demonstrationer.

[Journalist A], speak voiceover; mens der vises optagelser fra en demonstration på Slotspladsen foran Christiansborg Slot: Og nu har vi fundet en demonstration, der bare slår ud på alle parametre som noget, hvor de her personer kunne tænkes at møde op. Så håbet er lidt, at vi nu kan komme ind og se de her påvirkningsnetværk manifestere sig ude i den virkelige verden. ”

[Tidskode 44:54-45:36]

Der vises optagelser af [Journalist A] og [Journalist B], der arbejder på en computer:

”[Journalist B]: Vi har kortlagt et netværk af 152 personer i nord, der systematisk har spredt desinformation, der enten er skabt af eller forstærket af russiske medier.

[Der vises en computerskærm, hvor det meste af teksten er sløret, således at det kun kan ses, at der står ”[KLAGER]”]

[Journalist B], fortsat: Der er sådan et Facebook-opslag her, som du lige kan se. Det her er, hvor han er inde i radio 24syv. Du kan se, om du kan høre det.

[Der filmes på computerskærmen, hvor et klip af [Klager], der giver et interview til 24syv, vises. På skærmen står ”[KLAGER], BORGERJOURNALIST, I RADIO 24SYV - MARTS 2022”:

[Klager]: Problemet er jo, at de tilbageværende ukrainske styrker, at det er nationalist-styrker eller nazister, som vi vil kalde det. Og det er nogen, der ikke vil overgive sig. Og hvis de vil overgive sig, eller hvis de havde ladet civile komme ud, så er det klart, så havde det ikke været så slemt, som det er. ”

[Tidskode 45:46-46:40]

Der vises optagelser af [Journalist B] og [Journalist A], der arbejder på en computer:

”[Journalist B]: I netværket finder vi personer helt fra den yderste højrefløj til fredsbevægelser på den yderste venstrefløj. Vi ser også i netværket, at der er forbindelser til personer, der er knyttet til for eksempel russiske medier, organisationer og i nogle tilfælde de russiske efterretningstjenester. Ét eksempel på en forbindelse i netværket er, at [Klager] har deltaget på [Person C]s YouTube-kanal. ”

Der klippes til optagelser fra [Person C]s YouTube-kanal, hvor [Person C] interviewer [Klager]. På skærmen står ”[PERSON C] PRESS, YOUTUBE - 2017”:

”[Person C]: This is [Forskningscentret]. My name is [Person C] and we have a very interesting guest from Denmark.

[Der filmes på [Klager]]

[Person C]: The investigate journalist [Klager]. Welcome to our program, [Klager].

[Klager]: Thank you.

[Person C]: Thank you very much for coming. We are talking about censorship in the European Union. ”

Pressenævnet finder, at DRs anvendelse af formuleringerne ”netværk” og ”desinformation” i relation til omtalen af [Klager]s aktiviteter klart fremstår som mediets vurdering på baggrund af [Klager]s ageren og udsagn fremsat blandt andet i interviews. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at [Klager] er blevet forelagt kritikken, og at hans synspunkter er loyalt gengivet i udsendelsen. Nævnet finder samtidig, at formuleringerne har tilstrækkelig dækning i de faktiske forhold og i udsendelsen, hvor der redegøres nærmere for kortlægningen af relationerne og anvendelsen af begreberne. Nævnet finder herefter, at formuleringerne ”netværk” og ”desinformation” i det konkrete tilfælde ikke overskrider rammerne for redigering. Nævnet udtaler ikke kritik.

- Nazisme-beskyldninger

[Klager] har klaget over, at DRs brug af klip med hans udtalelser i interview i 24syv i sammenhæng med [Kilde A]s udtalelser om, at Kreml kalder alle modstandere for nazister, er manipulerende og fremstår ukorrekt som om, at [Klager] kalder alle for nazister.

I den forbindelse har [Klager] henvist til, at det ikke fremgår af udsendelsen, at han udtalte sig specifikt om Azov-bataljonen. DR har således tillagt [Klager] holdninger, som han ikke har.

Af udsendelsen fremgår blandt andet følgende:

[Tidskode 12:36-15:11]

Der vises optagelser af [Klager], der står ved en mur til Bispebjerg Kirkegård og er ved at sætte et kamera op. Herefter vises klip af [Klager], der går mod en gruppe mennesker, som han hilser på:

”[Klager]: Goddag, goddag.

[Talspersonen]: Længe side du. Hej. ”

En mand og [Klager] giver hinanden hånden, hvorefter [Talspersonen], som er talsperson for [Gruppen], og [Klager] krammer hinanden. Der vises optagelser af gruppen af personer, der er mødt op. Nogle af personerne har taget blomster med. En mand stiller sig op og holder en tale på russisk. På skærmen står ”9. MAJ 2022, RUSSISK FEJRING AF AFSLUTNING PÅ 2. VERDENSKRIG”. Der filmes på manden, der holdt en tale, som synger. Herefter filmes på nogle af de personer, der er mødt op, hvoraf nogle af dem står med indrammede portrætbilleder og blomster. Herefter filmes på tre kvinder, som står og synger. Der vises optagelser af [Klager], som filmer begivenheden:

”[Klager]: Ja, jeg tænkte på, at jeg ville sætte interviewet op, og så vil jeg gøre det ovre ved [[Klager] peger i en retning]

[Talspersonen]: Ja, ja.

[Klager]: Og det bliver bare sådan ganske kort. Du har set nogen af de der update, jeg har lavet.

[Talspersonen]: Ja, ja.

[Klager]: Kan du ikke først lige fortælle dit navn, inden vi går i gang?

[Talspersonen]: Mit navn er [Talspersonen].

[Klager]: Hvor meget politik er der i det her arrangement i forhold til den nuværende situation?

[Talspersonen]: Vi holder os væk fra politik. Det er ikke det, det handler om i dag. Det handler om alle de menneskeliv, der blev ofret i Anden Verdenskrig for bekæmpelse af nazisme og fascisme. ”

Der klippes til optagelser af et interview med [Kilde A], som er chefkonsulent i EU's fælles udenrigstjeneste. Der vises herefter klip af ældre optagelser fra Berlin i 1945, hvorefter der klippes tilbage til interviewet med [Kilde A]:

”[Kilde A]: Enhver, der har boet og arbejdet eller omgædes russere, så ved man selvfølgelig, at det man kalder Anden Verdenskrig eller Den Store Fædrelandskrig det er en mytisk fortælling. Det er i virkeligheden nok den eneste fortælling, der ligesom er, hvad er formålet med Putins system. Det er så og sige at holde den der moralske ”kampen mod nazismen”. Man er arvtager af Sovjetunionen. Derfor er nazibegrebet helt centralt, når man taler med russere, og når russere taler til omverdenen. ”

[Tidskode 16:00-18:17]

Der vises optagelser af et interview med [Kilde A]:

”[Kilde A]: Man bruger nazibegrebet til at så og sige stemple alle politiske modstandere, der ikke er til sinds at følge Moskva. Og man strør det her begreb neonazister eller nazister ud over alt. Putin gør det, udenrigsminister Lavrov gør det. Alle russiske embedsfolk, statslige kanaler. Nazisme, det har fuldstændig fundet vej alle steder. ”

Der klippes til optagelser af [Klager], der går på en vej og ringer på døren hos 24syv:

”Person i dørtelefonen: 24syv.

[Klager]: Ja, det er [Klager], der skal i studiet.

Person i dørtelefonen: Kom indenfor.

[Klager]: Tak. ”

Der vises optagelser af [Klager], som går ind i bygningen og bliver lukket ind i et radiostudie. På skærmen står ”KØBENHAVN, 7. APRIL 2022”. Det vises herefter optagelser af [Klager], som er i 24syvs radiostudie med radioværterne [Radiovært A] og [Radiovært B]:

”[Radiovært A]: [Klager], freelancejournalist og mediekritiker, velkommen til Krig i Europa på 24syv.

[Klager]: Tak skal du have.

[Radiovært A]: Er russerne er ved at vinde i Donbas-regionen?

[Klager]: Ja, absolut. Og Rusland har vundet krigen og det er jo alle, der, altså man kan ikke se sobert på det her uden at sige, at Rusland vinder uanset hvad. Altså uanset, hvor mange civile du giver molotovcocktails og panserværnsraketter og udleverer våben til, så kommer det ikke til at ændre noget. ”

Der klippes til optagelser af et interview med [Kilde A], og der vises dækbilleder fra Butja, Ukraine den 3. april 2022:

”[Kilde A]: Butja det var sådan et at de første og meget, meget markante eksempler. Og derfor blev Butja nord for Kyiv sådan indbegrebet af russiske styrker ind, overgreb, blev tvunget væk igen. Så brugte man meget store ressourcer fra russisk side på at udspy desinformation. Det, der var foregået i Butja, det havde intet med overgreb at gøre. De lig, der blev fundet, da russiske styrker trak sig tilbage, det var simpelthen bare filmskuespillere, der hurtigt var blevet placeret på gaden. Og man kunne se, de bevægede armen, når kamerafolkene kørte forbi. Og der var i virkeligheden talen om en snedig, manipulerende operation iværksat fra Kyiv. Og hvis man kan forurene informationslandskabet og sige: Arh, der var da noget om

det, og var det ikke bare skuespillere, der var sminket lagt der som lig der. Og bare at plante den der diskussion, den er så forurenende. ”

[Tidskode 44:54-45:36]

Der vises optagelser af [Journalist A] og [Journalist B], der arbejder på en computer:

”[*Journalist B*]: Vi har kortlagt et netværk af 152 personer i norden, der systematisk har spredt desinformation, der enten er skabt af eller forstærket af russiske medier.

[Der vises en computerskærm, hvor det meste af teksten er sløret, således at det kun kan ses, at der står ”[KLAGER]”]

[*Journalist B*], *fortsat*: Der er sådan et Facebook-opslag her, som du lige kan se. Det her er, hvor han er inde i radio 24syv. Du kan se, om du kan høre det.

[Der filmes på computerskærmen, hvor et klip af [Klager], der giver et interview til 24syv, vises. På skærmen står ”[KLAGER], BORGERJOURNALIST, I RADIO 24SYV - MARTS 2022”:

[*Klager*]: Problemet er jo, at de tilbageværende ukrainske styrker, at det er nationalist-styrker eller nazister, som vi vil kalde det. Og det er nogen, der ikke vil overgive sig. Og hvis de vil overgive sig, eller hvis de havde ladet civile komme ud, så er det klart, så havde det ikke været så slemt, som det er. ”

Pressenævnet finder, at DRs klipning og anvendelse af klip fra [Klager]s interview med 24syv ikke får klippene til at fremstå forvanskede i udsendelsen. Nævnet har lagt vægt på, at det fremgår tydeligt af udsendelsen, at [Kilde A]s udsagn fremtræder som generelle udsagn om brugen af nazisme-begrebet og årsagen hertil. Nævnet har også lagt vægt på, at [Klager]s synspunkt om, at de tilbageværende ukrainske styrker er ”nationalist-styrker” eller ”nazister”, som han fremsætter i interviewet med 24syv, er gengivet i udsendelsen. Nævnet udtaler ikke kritik.

Kildekritik

[Klager] har klaget over, at DR ikke har udvist kildekritik over for [Kilde A].

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at kritik bør udvises over for nyhedskilderne, i særdeleshed når disses udsagn kan være farvet af personlig interesse eller skadevoldende hensigt, jf. punkt A. 2.

Pressenævnet bemærker, at redaktøren i overensstemmelse med det almindelige princip om redaktørens ret til at redigere mediet som udgangspunkt er berettiget til at beslutte, hvad man vil bringe i mediet. Det vil sige, at det ligger inden for grænserne af redaktørens redigeringsret at undlade at omtale forhold, der for en af parterne eller andre forekommer centrale, ligesom det er op til redaktøren at vælge og fravælge materiale og kilder, så længe det samlede indtryk giver et retvisende billede. Citater og meningstilkendegivelser må imidlertid ikke bringes i en form, så det forvansker det fremførte synspunkt.

I udsendelsen medvirker en række kilder, herunder blandt andet [Kilde A], som er chefkonsulent i EU’s fælles udenrigstjeneste og udtaler sig generelt om spredning af russisk desinformation.

Pressenævnet finder ikke grundlag for at fastslå, at DR ikke har udvist den fornødne kildekritik over for [Kilde A]. Nævnet har lagt vægt på, at det fremgår af udsendelsen, hvem der udtaler sig, og at udtalelserne fra [Kilde A] fremstår som hans faglige vurderinger og erfaringer på området. Nævnet finder det ikke dokumenteret, at [Kilde A] skulle have haft personlig interesse i negativ omtale af [Klager]. Nævnet bemærker, at [Kilde A]s nuværende ansættelse fremgår af udsendelsen. Nævnet udtaler ikke kritik.

Pressenævnet finder, at DR heller ikke i øvrigt har tilsidesat god presseskik.

Afgjort den 15. august 2024